

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Соціально-гуманітарний факультет

Кафедра психології та соціальної роботи

Кваліфікаційна (магістерська) робота на тему:

**ІДЕОЛОГЕМИ І ПРИНЦИПИ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ
ОСВОЄННЯ МОЛОДДЮ/IDEOLOGEMS AND PRINCIPLES OF
LANGUAGE POLICY IN UKRAINE AND THEIR MASTERING BY YOUTH**

Спеціальність 231 Соціальна робота

Освітня програма «Соціальна робота та соціальна політика»

Освітній рівень вищої освіти – магістр

Виконав:

студент групи СРСПм-21
Яремус Богдан Андрійович

Науковий керівник:

доктор психологічних наук, професор
Фурман Оксана Євстахіївна

Тернопіль 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ	7
1.1. Висвітлення поняття, сутності та значення мовної політики, її ідеологем і принципів у науковій літературі	7
1.2. Основні чинники та умови ефективною реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довкіллі	18
Висновок до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕОЛОГЕМ ТА ПРИНЦИПІВ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У МОЛОДІЖНОМУ ДОВКІЛЛІ	29
2.1. Діагностика готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі.....	29
2.2. Проблемні аспекти готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі.....	37
Висновок до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕОЛОГЕМ ТА ПРИНЦИПІВ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У МОЛОДІЖНОМУ ДОВКІЛЛІ	44
3.1. Програма підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі та її експериментальне апробування	44
3.2. Рекомендації фахівцям соціальної сфери щодо підвищення готовності до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі	52
Висновок до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап функціонування й розвитку українського суспільства характеризується трансформаціями політичного, культурного та ціннісного простору, зумовленими процесами державотворення, європейської інтеграції та тривалими воєнними викликами. У цих умовах особливої суспільної значущості набуває проблема збереження та утвердження української мови як фундаментальної основи національної ідентичності, громадянської єдності та психологічної стійкості суспільства, а мовна політика постає не лише як система нормативно-правових рішень, а як ідеологічний і соціально-психологічний чинник, що впливає на світогляд, ціннісні орієнтації та поведінкові установки громадян. Особливо чутливою до впливу ідеологем та принципів мовної політики є молодь, яка перебуває на етапі активного формування ідентичності, життєвих смислів та громадянської позиції.

Зазначимо, що в молодіжному середовищі мовні практики часто стають індикатором соціальної належності, культурного вибору та психологічного самовизначення. Саме тому питання освоєння ідеологем і принципів мовної політики виходить за межі лінгвістичного чи політичного аналізу та набуває чітко вираженого психологічного виміру. В умовах війни, що триває з лютого 2022 року, маніпулятивних впливів і гібридних загроз російської федерації, мова дедалі частіше використовується як інструмент культурного впливу на свідомість, емоційний стан і поведінку молодих людей. Це зумовлює необхідність наукового осмислення психологічних механізмів сприйняття, інтеріоризації та прийняття мовних ідеологем у молодіжному середовищі.

Особливу роль у реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному доквіллі відіграють фахівці соціальної сфери, які безпосередньо працюють з молоддю в освітніх, соціальних, культурних та

громадських інституціях. Саме вони стають посередниками між державними засадами мовної політики та реальними життєвими практиками молодих людей. Водночас ефективність такої діяльності значною мірою залежить від рівня професійної готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики. Недостатня сформованість цієї готовності може призводити до формального або декларативного впровадження мовної політики без урахування вікових, мотиваційних і психологічних особливостей молоді. Актуальність дослідження посилюється також тим, що в сучасних умовах молодь часто перебуває під впливом суперечливих мовних наративів, які можуть спричиняти внутрішні конфлікти, зниження рівня мовної самоідентифікації та амбівалентне ставлення до державної мовної політики. Вказане створює додаткові ризики, пов'язані з фрагментацією ідентичності, зниженням почуття приналежності та громадянської відповідальності. У такому контексті діяльність фахівців соціальної сфери потребує використання обґрунтованих підходів, що поєднують знання з психології, соціальної педагогіки та мовної політики.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених мовній політиці України (Б. Ажнюк, С. Андрусів, З. Антонюк, М. Білоус, В. Василенко, В. Васютинський, А. Загнітко, Є. Карпіловська, В. Король, І. Кресіна, В. Кулик, Н. Малюга, Т. Марусик, Г. Мацюк, О. Медведєв, Г. Півторак, В. Пономаренко, В. Русанівський, О. Ткаченко, І. Фаріон, А. В. Фурман та ін.), проблема реалізації її ідеологем та принципів у молодіжному доквіллі залишається недостатньо розробленою. У наукових дослідженнях переважають правові, соціологічні та політичні підходи, тоді як психосоціальні аспекти впливу мовних ідеологем на особистість молодої людини часто залишаються поза увагою. Недостатньо вивченими є також питання професійної готовності фахівців соціальної сфери до реалізації мовної політики з урахуванням психологічних особливостей молодіжного середовища. Вказане зумовлює наявність суперечності між суспільною значущістю мовної політики та рівнем її практичного впровадження.

Таким чином, актуальність вказаного дослідження зумовлена актуальною суспільною потребою у зміцненні мовної та національної ідентичності сучасної української молоді, необхідністю психологічного осмислення процесів освоєння мовної політики та практичною потребою у підвищенні готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі. Дослідження аналізованої проблеми відповідає сучасним викликам розвитку українського суспільства в умовах війни та сприяє істотному підвищенню ефективності соціально-психологічної роботи з молоддю. Вказане вплинуло на вибір теми кваліфікаційної роботи: **«Ідеологеми і принципи мовної політики в Україні та їх освоєння молоддю»**.

Об'єкт дослідження – мовна політика в Україні як соціокультурне та соціально-політичне явище.

Предмет дослідження – ідеологеми та принципи мовної політики в Україні й особливості їх реалізації у молодіжному довіллі.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати сутність ідеологем і принципів мовної політики в Україні та експериментально дослідити рівень готовності фахівців соціальної сфери до їх реалізації в молодіжному довіллі.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення поняття, сутності та значення мовної політики, її ідеологем і принципів.
2. Визначити основні чинники та умови ефективною реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі.
3. Дослідити рівень готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні серед молоді.
4. Розробити й апробувати програму підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіллі, а також сформулювати практичні рекомендації.

Методи дослідження:

– загальнонаукові методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація та класифікація наукових джерел з проблем мовної політики, соціалізації молоді та професійної діяльності фахівців соціальної сфери;

– емпіричні методи: анкетування фахівців соціальної сфери з метою діагностики рівня їх готовності до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному доквіллі;

– статистичні методи: кількісний і якісний аналіз результатів анкетування, інтерпретація отриманих емпіричних даних.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні, деталізації й систематизації наукових уявлень про мовну політику України як соціально-культурний, ідеологічний та освітньо-виховний феномен. У роботі уточнено зміст ідеологем і принципів мовної політики в контексті сучасних суспільно-політичних трансформацій та воєнних викликів, а також розкрито їх роль у процесах соціалізації та ідентифікації молоді. Дослідження розширює теоретичні підходи до аналізу механізмів освоєння мовної політики молоддю через інститути освіти, соціальної роботи та неформального молодіжного середовища. Отримані результати доповнюють теорію соціальної педагогіки, соціальної роботи, молодіжної політики, а також можуть слугувати підґрунтям для подальших міждисциплінарних досліджень проблем мовної ідентичності молоді.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів у діяльності фахівців соціальної сфери, педагогічних працівників, працівників молодіжних центрів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, що працюють з молоддю. Розроблені діагностичні матеріали (анкета), програма підвищення готовності фахівців соціальної сфери та практичні рекомендації можуть бути впроваджені у систему професійної підготовки й підвищення кваліфікації фахівців соціальної сфери. Матеріали дослідження доцільно використовувати й при розробленні та реалізації освітніх та виховних програм, тренінгів, просвітницьких заходів й інформаційних кампаній, спрямованих на

формування мовної культури, громадянської позиції та національної ідентичності сучасної молоді.

Структура та обсяг дослідження. Зміст кваліфікаційної роботи знайшов відображення в її структурі, яка складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи налічує 72 сторінки, основний текст відображено на 59 сторінках. Список використаних джерел складає 83 позиції. Кількість додатків – 1.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Висвітлення поняття, сутності та значення мовної політики, її ідеологем і принципів у науковій літературі

В українському суспільстві, що переживає інтенсивні процеси соціальних трансформацій, переосмислення ціннісних орієнтирів і формування нових моделей громадянської взаємодії, мова набуває особливого значення як чинник соціальної згуртованості, культурної тяглості та національної безпеки. Саме мовна політика в цьому контексті постає не лише як інструмент державного регулювання мовних відносин, а як складне соціокультурне та ідеологічне явище, що відображає глибинні процеси суспільного розвитку та впливає на формування світоглядних установок особистості. З огляду на це виникає необхідність висвітлення поняття, сутності та значення мовної політики.

Слід зазначити, мовна політика має ключове значення для розвитку будь-якого суспільства, оскільки вона визначає механізми регулювання мовних відносин, збереження і розвитку національної мови та формування культурної ідентичності громадян. Вона впливає на соціальну згуртованість, міжетнічну взаємодію та рівень громадянської свідомості, слугуючи інструментом інтеграції державних ідеалів і цінностей у повсякденне життя. Мовна політика також має важливий психологічний аспект, адже «через неї формуються мовні практики, ціннісні орієнтації та установки, що визначають сприйняття молоддю своєї національної приналежності та ролі у суспільстві» [82, с. 73].

У сучасній літературі мовна політика визначається як системний комплекс заходів та стратегій, що реалізуються на рівні держави та суспільства з метою регулювання мовних відносин, збереження та розвитку національної мови, а також формування мовної культури громадян. За словами Т. Марусик, вона охоплює нормативно-правові, освітні, культурні та інформаційні інструменти, що спрямовані на забезпечення рівних можливостей для використання мов у різних сферах суспільного життя. Мовна політика

передбачає інтеграцію державних інтересів і соціальних потреб, визначає пріоритетні напрями підтримки та розвитку мовних спільнот. Вона також виконує функцію посередника між індивідуальними мовними практиками та колективними культурними нормами, сприяючи консолідації суспільства [36].

Крім того, мовна політика розглядається В. Король як стратегічний процес, спрямований на регулювання використання мов у державних, освітніх, культурних і соціальних інституціях для забезпечення ефективної комунікації та збереження мовного різноманіття. Вона визначає нормативні рамки, які регламентують функціонування офіційної, регіональної та національних мов, а також встановлює механізми підтримки мовних меншин. Мовна політика має комплексний характер, поєднуючи правові, соціально-педагогічні та культурні аспекти, що впливають на формування мовної поведінки індивідів. Вона передбачає оцінку соціальних наслідків впровадження мовних норм та визначає пріоритети у сфері освіти, медіа та культурної діяльності [25].

В. Брицин визначає мовну політику як сукупність принципів, норм і стратегій, що регламентують статус, використання та розвиток мов у державі та суспільстві. Вона охоплює як нормативні акти, так і практичні дії органів влади, освітніх установ, медіа та громадських організацій, спрямовані на підтримку мовної різноманітності та захист мовних прав громадян. Мовна політика передбачає визначення пріоритетів у функціонуванні державної мови, а також створення умов для розвитку інших мовних спільнот у суспільстві. Вона виконує й соціально-психологічну функцію, формуючи мовні установки, цінності та поведінкові моделі у різних вікових групах [10].

Мовна політика трактується Г. Мацюк як організована діяльність держави та суспільних інституцій, спрямована на визначення статусу мов, регламентацію їх використання та підтримку мовної освіти в інтересах громадян і суспільства загалом. Вона охоплює нормативне закріплення прав і обов'язків носіїв різних мов, створення програм розвитку мовної компетентності та підтримку культурних ініціатив, пов'язаних із мовою. Мовна політика реалізується через законодавчі акти, освітні програми, медіа-регуляції та соціально-педагогічні практики, що забезпечують взаємодію між

державними цілями та потребами населення. Вона також сприяє соціальній інтеграції молоді, формує мовну поведінку та підтримує розвиток громадянської ідентичності [40].

У праці Г. Півторак мовна політика розглядається як система науково обґрунтованих принципів, стратегій і заходів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування мов у різних сферах суспільного життя, включаючи державне управління, освіту, культуру та медіа. Вона визначає механізми підтримки державної мови, мовних меншин та регіональних мов, створює умови для розвитку комунікативних навичок та міжкультурної взаємодії громадян. Мовна політика поєднує нормативно-правові, соціально-педагогічні та психологічні інструменти, що впливають на формування мовної ідентичності та ціннісних орієнтацій, і передбачає моніторинг соціальних наслідків рішень та коригування політики з урахуванням потреб різних груп населення [50].

В дослідженні О. Тараненко мовна політика визначається як процес формування та реалізації державних і соціальних стратегій у сфері мови, що забезпечує гармонізацію інтересів різних мовних спільнот і захист прав громадян. Вона охоплює комплекс заходів щодо регулювання статусу мов, підтримки мовної освіти, розвитку культурної спадщини та стимулювання мовної активності населення. Мовна політика впливає на формування мовних установок, ціннісних орієнтацій та поведінкових моделей, сприяючи інтеграції молоді у суспільне життя. Вона також виконує функцію регулятора міжетнічних і міжмовних відносин, запобігає конфліктам та забезпечує рівні можливості для молоді щодо використання мов у всіх сферах життя [72].

Відомим вченим І. Фаріон мовна політика трактується як інтегроване явище, що об'єднує нормативні, соціально-педагогічні та культурні аспекти управління мовними процесами з метою формування цілісної мовної ідентичності та зміцнення соціальної стабільності. Вона передбачає визначення статусу мов, регламентацію їх використання у державних і громадських інституціях, розвиток мовної освіти та підтримку мовних ініціатив. Мовна політика також охоплює заходи щодо виховання мовної культури, формування

ціннісних орієнтацій і соціально-психологічних установок, що визначають поведінку громадян у мовному середовищі. Вона реалізується через державні програми, освітні та культурні проекти, медіа-регуляції та практику соціальної роботи з різними групами населення [76].

Узагальнюючи, мовну політику визначимо як цілісну систему державних, соціальних заходів, стратегій і норм, спрямованих на визначення статусу мов, забезпечення їх функціонування та розвитку, підтримку мовної різноманітності і захист мовних прав громадян. Вона поєднує правові, освітні, соціально-педагогічні та психологічні механізми, що впливають на формування мовної поведінки, комунікативної компетентності та ціннісних орієнтацій населення.

Що стосується основних функцій мовної політики, то О. Ткаченко виділяє:

1. Регулятивна функція – визначає правила використання мов у державних, освітніх, культурних та соціальних інституціях, встановлює статус державної, регіональних та національних мов, регламентує міжмовні відносини та забезпечує дотримання мовних прав громадян.

2. Інтеграційна функція – сприяє об'єднанню різних соціальних і мовних спільнот у єдине суспільство, формує мовну згуртованість та національну ідентичність, забезпечує гармонізацію міждержавних, етнокультурних інтересів.

3. Культурно-освітня функція – забезпечує розвиток мовної освіти, формування мовної культури та комунікативної компетентності громадян, підтримує міжкультурний діалог та розвиток літератури, медіа та мистецтва.

4. Ідеологічна функція – реалізує державні цінності та ідеологеми через мовні норми та практики, впливає на формування громадянських установок, соціально-психологічних орієнтацій та ціннісних пріоритетів населення.

5. Соціально-психологічна функція – формує мовні установки, поведінкові моделі та мотиваційні орієнтації індивідів, впливає на сприйняття національної ідентичності, соціальної приналежності та громадянської відповідальності.

6. Контрольна і корегувальна функція – забезпечує моніторинг виконання мовних норм, оцінює ефективність реалізації мовної політики, дає змогу коригувати стратегії та заходи залежно від соціокультурних і політичних змін.

7. Комунікативна функція – сприяє розвитку міжособистої та міжгрупової комунікації, забезпечує обмін інформацією у державі та між різними мовними спільнотами, підтримує доступ до інформації для всіх груп населення [73].

Г. Мацюк пропонує альтернативний перелік функцій мовної політики:

1. Захисна функція – забезпечує охорону національної мови від витіснення іншими мовами, підтримку мовних меншин та захист мовних прав громадян.

2. Стратегічна функція – окреслює довгострокові цілі розвитку мовної системи держави, визначає пріоритетні напрями мовної освіти, медіа та культурних проєктів для забезпечення сталого мовного розвитку.

3. Адаптаційна функція – дає змогу мовній політиці реагувати на соціальні, політичні та культурні зміни, враховувати глобалізаційні тенденції та вплив інформаційного середовища на мовні практики.

4. Мобілізаційна функція – стимулює активне використання державної та регіональних мов у суспільному житті, сприяє залученню громадян до культурних та освітніх ініціатив.

5. Інноваційна функція – підтримує розвиток нових форм комунікації, цифрових платформ, освітніх технологій і медіа-контенту для поширення і зміцнення мовної культури.

6. Соціально-координаційна функція – сприяє координації між різними державними органами, освітніми установами, громадськими організаціями та медіа для узгодженої реалізації мовної політики.

7. Превентивна функція – запобігає мовним конфліктам, дисбалансу у використанні мов та можливого маргіналізуванню мовних груп, створюючи умови для мирного співіснування різних мовних спільнот [41].

В. Король, Г. Любовець пропонують обґрунтований перелік функцій мовної політики держави, яка довго перебувала під зовнішнім впливом:

1. Відновлювальна функція – спрямована на відродження та зміцнення державної мови після періоду обмежень, маргіналізації, витіснення, відновлення її використання у публічній сфері, освіті, культурі та медіа.

2. Оборонна функція – забезпечує захист державної мови та культурної самобутності від домінування мови ворожого впливу, запобігає її надмірному проникненню у сферу державного управління, освіти та ЗМІ.

3. Ідентифікаційна функція – формує та зміцнює національну ідентичність, патріотичні цінності та громадянську свідомість, підтримує усвідомлення молоддю важливості збереження і розвитку рідної мови як символу державності.

4. Мобілізаційна функція – стимулює використання державної мови у соціальному, освітньому середовищі, залучає громадян до участі у мовних і культурних ініціативах, підвищує мовну активність суспільства в цілому.

5. Стратегічна функція – визначає довгострокові цілі мовного відновлення та розвитку, формує політичні, освітні та культурні пріоритети, забезпечує послідовність у реалізації мовної політики.

6. Виховна функція – через систему освіти формує мовні компетенції, мовну культуру та ціннісні установки громадян, спрямовані на усвідомлене використання державної мови та збереження культурної спадщини [25].

Узагальнення наукових праць дало нам змогу виділити функції мовної політики з акцентом на соціально-педагогічний вплив на молодь:

1. Формувальна функція – спрямована на розвиток мовної ідентичності, ціннісних орієнтацій та комунікативних навичок молоді, формування усвідомленого ставлення до державної та регіональних мов, а також на розвиток критичного мислення щодо мовних наративів.

2. Мотиваційна функція – стимулює активне використання мов у повсякденному, освітньому та культурному середовищі, підвищує інтерес молоді до вивчення і підтримки державної мови та розвиває внутрішню мотивацію до мовної самореалізації.

3. Регулятивно-підтримуюча функція – забезпечує психологічний та соціальний супровід молоді в процесі освоєння мовних норм і ідеологем,

допомагає подолати бар'єри у спілкуванні та адаптації до мовних вимог суспільства, підтримуючи позитивну мовну поведінку.

4. Інтегративна функція – сприяє включенню молоді в різні спільноти, формує міжособистісну взаємодію, громадянську солідарність, зміцнює відчуття належності до держави і нації через спільні мовні практики [2; 10; 20; 36 та ін.].

Важливим аспектом дослідження є обґрунтування принципів мовної політики держави. Зокрема, Б. Ажнюк пропонує перелік таких принципів:

1. Принцип адаптивності – мовна політика має враховувати соціально-політичні, культурні та технологічні зміни, реагувати на вплив глобалізації, медіа та цифрових платформ, а також коригувати заходи відповідно до потреб різних соціальних і вікових груп.

2. Принцип просвітництва – передбачає системну роботу з громадянами, зокрема молоддю, через освіту, медіа та культурні проєкти, для формування свідомого ставлення до державної мови, розуміння її ролі у збереженні національної ідентичності та підвищення мовної грамотності.

3. Принцип рівності мовних прав – забезпечує справедливий доступ до освіти, культури та інформації для всіх мовних спільнот, включаючи національні меншини, водночас зберігаючи пріоритет державної мови як об'єднавчої.

4. Принцип науковості – мовна політика має базуватися на дослідженнях у сфері лінгвістики, соціальної психології, педагогіки, культурології, враховувати емпіричні дані щодо мовної поведінки населення та ефективності проведених заходів з підтримки державної мови.

5. Принцип прогресивності – передбачає стимулювання інноваційних підходів до розвитку мовної культури, цифровізації навчання та створення сучасних комунікаційних платформ для поширення державної мови.

6. Принцип публічності та відкритості – державна мовна політика має бути прозорою для громадськості, її цілі та заходи – доступними та зрозумілими для всіх громадян, що сприяє формуванню довіри та підтримки населення [2].

З іншого боку, І. Кресіна та В. Явір пропонують такий перелік принципів мовної політики держави:

1. Історичної справедливості – мовна політика має враховувати історичні обмеження та репресії щодо державної мови, відновлювати її роль у суспільстві та створювати умови для усвідомлення громадянами цінності рідної мови.

2. Активної популяризації – передбачає системне просування державної мови через медіа, культуру, літературу, освіту, формування позитивного іміджу мови і підвищення її престижу серед різних соціальних груп, особливо молоді.

3. Міжсекторальної координації – мовна політика реалізується узгоджено між органами влади, освітніми установами, громадськими організаціями та медіа, що дає змогу забезпечити ефективний вплив на мовну ситуацію.

4. Соціальної відповідальності – держава та суспільство спільно несуть відповідальність за збереження та розвиток мовної культури, підтримку мовних меншин і забезпечення рівного доступу до мовних ресурсів для всіх громадян.

5. Культурної самобутності – державна мовна політика має сприяти збереженню унікальних мовних традицій, фольклору, літературної спадщини та національної самобутності як важливого чинника консолідації суспільства.

6. Принцип поступовості – заходи з відновлення і популяризації державної мови здійснюються поетапно, з урахуванням готовності населення та соціально-психологічних особливостей, що забезпечує їх ефективність і прийнятність [28].

Узагальнення наукових праць дало нам змогу виділити принципи мовної політики з акцентом на соціальний вплив на молодь:

1. Принцип утвердження державності мови – визначає державну мову як інструмент формування національної ідентичності та самостійності держави. Його сутність полягає у закріпленні статусу державної мови у всіх сферах публічного життя – від органів влади до освіти, медіа та культури. Використання державної мови стає обов'язковим у важливих суспільних комунікаціях, що забезпечує її стабільне функціонування та підвищує престиж серед громадян. Держава заохочує її вивчення і практичне застосування,

водночас формуючи у населення усвідомлення зв'язку мови з національною ідентичністю.

2. Принцип пріоритету відновлення та розвитку – мовна політика держави зосереджується на відновленні ролі державної мови після тривалого періоду обмежень і витіснення. Він передбачає створення системи освітніх, культурних та соціальних заходів, які забезпечують підвищення мовної компетентності населення та розвиток мовних навичок у всіх сферах. Пріоритет полягає не лише у відновленні функціонування мови, але й у її активному поширенні, що дає змогу подолати наслідки тривалого домінування чужої мови. Автори підкреслюють, що без системного відновлення державної мови неможливе формування стійкої національної ідентичності та громадянської свідомості.

3. Принцип захисту від домінування чужої мови – полягає у забезпеченні мовної безпеки держави шляхом обмеження надмірного впливу мови ворожого сусіда на соціальні, освітні та культурні сфери. Він спрямований на запобігання витісненню державної мови та підтримку її функціональної присутності у всіх сферах життя. Реалізація цього принципу передбачає як нормативно-правові, так і просвітницькі механізми, які формують у громадян усвідомлення необхідності захисту рідної мови. Він виконує також психологічну функцію – зміцнює мовну самооцінку та патріотичні настрої серед населення.

4. Принцип інтеграції та гармонізації – мовна політика спрямована на забезпечення мирного співіснування різних мовних спільнот та врахування потреб національних і етнічних меншин. Він передбачає створення умов для міжкультурного діалогу та соціальної інтеграції, забезпечуючи рівні права на мовне самовираження. Інтеграція не означає знищення мовної різноманітності, а навпаки – сприяє зміцненню соціальної згуртованості та взаємоповаги.

5. Принцип системності та послідовності – полягає у комплексності та узгодженості всіх заходів мовної політики, які охоплюють законодавство, освіту, медіа, культуру та соціальну роботу. Лише послідовне й системне впровадження мовної політики дає змогу досягти стабільного розвитку державної мови та її інтеграції у повсякденне життя громадян. Відсутність

системності призводить до фрагментарного застосування політики та зниження її ефективності.

6. Принцип мотивації та заохочення – передбачає активне залучення населення до використання державної мови через освітні програми, культурні ініціативи, медіа-проекти та соціальні кампанії. Формування внутрішньої мотивації до освоєння і застосування державної мови є більш ефективним, ніж примусове регулювання. Позитивне підкріплення сприяє активному мовному розвитку, формує у громадян почуття власної відповідальності за збереження національної мови та посилює мовну активність молоді.

7. Принцип підкріплення – полягає у врахуванні психосоціальних рис населення, підтримці мовної свідомості та формуванні позитивного ставлення до державної мови. Успіх мовної політики залежить не лише від нормативних актів, а й від культурного виховання та просвітницької роботи, що формує мовні цінності та патріотичні установки. Через цей принцип забезпечується соціально-психологічна підтримка громадян у процесі освоєння державної мови та створюються умови для її стабільного функціонування у суспільстві [35; 41; 50].

Важливим аспектом дослідження мовної політики є вивчення мовних ідеологем. Зокрема, Я. Скуратівська пропонує такі ідеологеми:

1. Комунікативної ефективності – передбачає, що мовна політика спрямована на забезпечення ефективного спілкування в суспільстві, оптимізації міжособистісної та міжгрупової комунікації, розвитку мовної компетентності громадян у різних соціальних сферах.

2. Мовної модернізації – акцентує оновлення мовних норм, адаптацію мови до сучасних технологій, медіа та цифрових платформ, розвиток сучасної термінології та комунікаційних стандартів у науці, освіті та культурі.

3. Мовної просвіти – формує підхід до мовної політики як до системи освітніх і просвітницьких заходів, спрямованих на підвищення мовної грамотності, культури мовлення та позитивного ставлення до мови в населення.

4. Соціальної інтеграції – підкреслює роль мови у забезпеченні включення всіх соціальних та етнічних груп, підтримці діалогу між

спільнотами та сприянні соціальній стабільності без примусу до монолінгвальності.

5. Культурного збагачення – розглядає мову як ресурс розвитку національної та регіональної культури, літератури, мистецтва і медіа, який може підтримувати культурний розвиток та міжкультурне порозуміння.

6. Інноваційного розвитку – передбачає створення умов для креативної роботи з мовою, розвиток нових форм комунікації, включно з цифровими та медіа-технологіями, без нав'язування конкретної мовної форми [68].

Узагальнення наукових праць і врахування контексту війни з росією дало нам змогу виділити ідеологеми мовної політики України:

1. «Мова – чинник національної безпеки». Державна мова є важливим інструментом забезпечення суверенітету, територіальної цілісності та політичної стабільності держави. Вона розглядає мову не лише як засіб комунікації, а й як фактор національної оборони у культурно-психологічному та соціальному вимірах. Акцент на мовній безпеці держави охоплює захист державної мови від домінування чужих мов, посилення її функцій у публічній, освітній та культурній сферах, а також формування громадянської свідомості через усвідомлення зв'язку мови з національною стабільністю.

2. «Єдина державна мова». Передбачає формування монолінгвального простору, який слугує основою державності та національної єдності. Вона спрямована на уніфікацію мовної комунікації у всіх державних і громадських інституціях, створення спільного культурного поля, що підвищує соціальну згуртованість та ефективність міжособистісної та міжурядової взаємодії.

3. «Мовна стійкість» або «деколонізація». Відображає прагнення протидіяти наслідкам колонізаційної політики та витісненню державної мови іншими мовами. Вона передбачає активне відновлення української мови у всіх сферах соціального життя, включно з освітою, культурою, медіа, спілкуванням. Декolonізація мови спрямована на відновлення психологічної та культурної автономії громадян, формування мовної самосвідомості та створення умов для повноцінного функціонування державної мови після періоду русифікації.

4. «Мовна єдність». Розглядає мову як інструмент консолідації суспільства та формування спільних соціальних і культурних цінностей. Вона акцентує здатність державної мови об'єднувати різні соціальні та регіональні спільноти, зменшувати мовні конфлікти та забезпечувати єдність у громадському житті. Мова стає чинником соціальної інтеграції, зміцнення патріотичних настроїв та формування відчуття спільної національної ідентичності серед громадян.

5. «Мова – код нації». Підкреслює культурно-історичне значення мови як носія національної пам'яті, традицій, літературної та мистецької спадщини. Вона розглядає мову не лише як комунікативний засіб, а й як символ культурної самобутності та національної ідентичності. Вивчення та збереження мови стає способом підтримки історичної свідомості, формування ціннісних орієнтацій та передавання культурних кодів наступним поколінням.

6. «Мовне розмаїття» або «лібералізм». Спрямована на забезпечення прав мовних меншин та підтримку міжкультурного діалогу у багатомовному соціумі. Вона підкреслює необхідність врахування регіональних та етнічних мовних потреб, створення умов для їх розвитку, зберігаючи пріоритет державної мови. Мовне розмаїття сприяє соціальній стабільності, толерантності та гармонізації між різними мовними спільнотами в державі [43; 75; 81 та ін.].

Отже, висвітлення поняття, сутності та значення мовної політики, її ідеологем і принципів у науковій літературі дає змогу систематизувати існуючі підходи до розуміння ролі мови у державному, соціальному та культурному розвитку суспільства. Аналіз наукових джерел показує, що мовна політика не обмежується лише нормативними актами, а охоплює психосоціальні механізми формування мовної поведінки, мовної ідентичності та патріотичних цінностей.

1.2. Основні чинники та умови ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіклі

У контексті сучасних суспільних викликів, пов'язаних із трансформацією ціннісних орієнтацій, посиленням інформаційних впливів та ускладненням процесів соціалізації молоді, слід враховувати, що молодь як соціально-демографічна група найбільш динамічно реагує на соціальні зміни, водночас залишаючись уразливою до суперечливих ідеологічних наративів та мовних практик. За таких умов ідеологеми та принципи мовної політики можуть бути реалізовані результативно лише за наявності певних соціальних, психологічних, освітніх і організаційних чинників та умов.

Зазначимо, що сучасна молодь в Україні характеризується високим рівнем відкритості до різноманітних культурних впливів, користуванням цифровими технологіями та медіа, значною мобільністю у соціальних і освітніх сферах. Молоді люди формують власні ціннісні орієнтації під впливом глобалізаційних процесів, соціальних мереж, сучасної поп-культури та освітніх практик, що часто зменшує прямий контакт із традиційними мовними настановами. Внаслідок цього мовна політика держави не завжди є пріоритетною для молодіжної аудиторії, а ставлення до неї часто залишаються нейтральним або ситуативним.

За словами В. Барабаш, нейтральне ставлення молоді до мовної політики проявляється у тому, що державна мова може використовуватися як інструмент спілкування, але не завжди асоціюється з національною ідентичністю чи громадянською відповідальністю. Молодь здебільшого сприймає мовні норми прагматично, орієнтуючись на комфорт у комунікації, популярність контенту та міжнародні тренди, а не на ідеологічні чи державницькі аспекти, що створює своєрідний нейтральний мовний простір, у якому рідна мова функціонує поруч із іншими мовами, без глибокого емоційного або ціннісного залучення [6].

Водночас нейтральність молоді, на думку Т. Здоровило, може бути потенційною перевагою для мовної політики. З одного боку, відсутність активної мовної ідентифікації ускладнює реалізацію державних ініціатив і просування державної мови в освітньому, культурному та медійному

середовищі. З іншого боку, ця нейтральність створює можливості для формування мовної свідомості через освітні, просвітницькі та культурні програми, які можуть зацікавити молодь і залучити її до активного використання державної мови без примусу, підкреслюючи практичну, комунікативну та культурну цінність мови [21].

Основні чинники та умови ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному доквіллі узагальнено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Основні чинники та умови ефективної реалізації ідеологем
і принципів мовної політики в молодіжному доквіллі**

Чинник	Сутність	Характеристика
Політична та правова підтримка	Законодавче та нормативне забезпечення функціонування державної мови	Створює нормативну базу, регулює використання мови в освіті, публічній сфері та медіа, забезпечує правову стабільність мовної політики.
Соціальні кампанії та просвітницькі проекти	Інформаційні та освітні ініціативи	Сприяють формуванню мовної свідомості молоді, підвищують інтерес до державної мови та її активне використання.
Вплив сім'ї та соціального оточення	Соціальне середовище та міжособистісні контакти	Формує практичні навички використання мови, закріплює мовну поведінку у щоденному спілкуванні.
Медіа та цифрові ресурси	Цифровий та медійний контент українською мовою	Стимулює активне використання мови, забезпечує доступ до інформації та сучасного комунікаційного середовища.
Культурне дозвілля	Участь у культурних, мистецьких та літературних заходах	Поглиблює мовну компетентність, підтримує культурну самобутність та розвиток творчих здібностей молоді.
Належне мотивування	Система стимулів та заохочень	Підвищує зацікавленість молоді у використанні державної мови та підтримує активну мовну позицію.
Міжкультурна взаємодія	Взаємоповага до мовних меншин при підтримці державної мови	Забезпечує соціальну гармонію, толерантність та інтеграцію різних мовних спільнот у суспільство.
Доступність ресурсів	Освітні та навчальні матеріали українською мовою	Створює умови для ефективного опанування мови, інтегрує її у навчальний та інформаційний простір.
Психокультурний клімат	Ставлення суспільства та молоді до державної мови	Формує позитивне сприйняття мови, підвищує її престиж і соціальну цінність для особистісного розвитку.
Рівень мовної компетентності молоді	Знання та навички використання державної мови	Забезпечує усвідомлене і ефективне використання мови, створює основу для реалізації ідеологем і принципів мовної політики.

Важливим чинником ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному докiллі є політична та правова підтримка, оскільки саме через нормативні та законодавчі механізми закріплюється статус державної мови та визначаються рамки її функціонування у всіх сферах суспільного життя. Законодавчі акти, що регулюють мовну політику, створюють основу для стабільного та системного застосування державної мови в освіті, медіа, культурі та державному управлінні, що безпосередньо впливає на мовну поведінку молоді. Вони забезпечують правову гарантію реалізації мовних прав громадян, встановлюють обов'язкові стандарти використання мови та створюють умови для її активного вживання у публічному просторі.

Сучасна мовна політика України значною мірою реалізується через закони та підзаконні акти, які визначають принципи функціонування державної мови, обов'язковість її в освітньому процесі, у державних установах, на телебаченні та радіо. Для молодіжного докiлля це означає, що використання української мови у школах, університетах, молодіжних організаціях та культурних ініціативах підтримується правовими механізмами. Такий підхід формує у молоді усвідомлення, що державна мова є не лише засобом комунікації, а й складовою частиною національної ідентичності та громадянської відповідальності [23].

Дієвість політичної та правової підтримки полягає також у створенні умов для контролю та моніторингу виконання мовних норм, що сприяє стабільності та послідовності реалізації мовної політики. Для молоді це означає наявність чітких правил та стандартів у сфері освіти, медіа та громадської діяльності, що полегшує адаптацію до офіційних вимог і сприяє формуванню стійких мовних звичок. Крім того, законодавча база стимулює розвиток ініціатив на локальному та регіональному рівнях, включаючи студентські проекти, молодіжні клуби та культурні заходи, що реалізують принципи державної мови [24; 55-58].

Другим важливим чинником ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному докiллі є соціальні кампанії та просвітницькі проекти, що створюють активну комунікаційну платформу для залучення

молоді до використання державної мови. Через ці ініціативи державна мова стає більш помітною у повсякденному житті молоді, а її значення як чинника національної ідентичності та культурного розвитку підкреслюється на практичному рівні. Соціальні кампанії охоплюють різні формати роботи, включно з інформаційними акціями, конкурсами, тренінгами, флешмобами та інтерактивними освітніми програмами, що робить процес популяризації мови більш цікавим і доступним.

Просвітницькі проекти спрямовані на формування мовної компетентності, підвищення мотивації до використання державної мови та активне залучення молоді у мовне середовище. Вони допомагають усвідомити, що українська мова не лише засіб комунікації, а й культурний, історичний та соціальний ресурс, який підтримує національну ідентичність. Учасники таких проектів отримують можливість практикувати мову у реальних життєвих ситуаціях, брати участь у творчих заходах, розвивати комунікативні та соціальні навички [66].

Соціальні кампанії також виконують просвітницьку функцію, формуючи у молоді позитивне ставлення до державної мови та підвищуючи її престиж серед однолітків. Конкурси, фестивалі та освітні програми стимулюють інтерес до української мови через творчість, ігрові формати та інтерактивні завдання. Важливо, що такі ініціативи враховують сучасні медіа-технології, соціальні мережі та онлайн-платформи, що робить їх більш доступними для молодіжної аудиторії та відповідає стилю життя сучасної молоді [47].

Просвітницькі кампанії здатні підвищувати мовну самосвідомість молоді, сприяють формуванню громадянської відповідальності та активної позиції у підтримці державної мови. Вони створюють умови для формування мовних звичок, демонструють практичну цінність української мови у професійному, освітньому та культурному житті. Через участь у таких проектах молоді люди отримують позитивний досвід комунікації українською мовою, що підвищує її функціонування у реальних соціальних контекстах [32].

Крім того, соціальні кампанії та просвітницькі проекти сприяють інтеграції державної мови у молодіжне середовище без примусу, створюючи

добровільну мотивацію до її вживання. Вони враховують різні регіональні та культурні особливості, що дає змогу адаптувати ініціативи до потреб конкретних молодіжних спільнот. У результаті цього реалізується принцип поступовості та системності мовної політики, забезпечується її сталість і соціальна прийнятність.

Третім важливим чинником ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі є вплив сім'ї та соціального оточення, оскільки саме первинне соціальне середовище визначає перші моделі мовної поведінки та мовних звичок у молоді. Сім'я виступає базовим осередком, де формуються базові мовні компетенції, ставлення до державної мови та її цінності як чинника національної ідентичності. Використання української мови у повсякденному спілкуванні між членами сім'ї сприяє закріпленню її норм, розвитку навичок усного та письмового мовлення та формує у молоді позитивну мотивацію до активного використання мови в різних соціальних контекстах.

Соціальне оточення, до якого входять друзі, однолітки, колеги по гуртках і позаосвітніх заходах, також відіграє значну роль у мовному розвитку молоді. Молоді люди орієнтуються на мовні практики своїх ровесників, і якщо серед однолітків панує активне використання державної мови, це стимулює її ширше впровадження у спілкуванні. Соціальні групи формують невимушене довілля для застосування мови, що дає змогу молоді випробувати її у повсякденних ситуаціях, практикувати комунікацію та адаптувати мовні навички до різних соціально-комунікативних форматів [39].

Четвертим важливим чинником ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі є медіа та цифрові ресурси, оскільки молодь значну частину свого часу проводить у цифровому просторі, споживаючи контент у соціальних мережах, на стрімінгових платформах, у блогах та онлайн-іграх. Наявність українськомовного контенту дає змогу формувати у молоді практичну мовну компетентність, стимулює її активне використання та підтримує престиж державної мови в інформаційному середовищі. Медіа виступають як комунікативний майданчик, де мовна

політика реалізується не лише через офіційні документи, а через інтерактивну взаємодію користувачів та створення різноманітного контенту.

Українськомовні соціальні мережі, відеоплатформи та блоги дають змогу молоді практикувати мову в реальному часі, обмінюватися думками, обговорювати культурні, освітні та суспільні питання, що сприяє формуванню мовної свідомості та активної мовної позиції. Важливим є те, що медіа дають змогу поширювати культурні ідеї та цінності, інтегруючи державну мову у сферу розваг, освіти та комунікації. Створення і поширення українськомовного контенту в ігрових середовищах, відеоблогах та стрімінгових платформах підвищує доступність мови, робить її частиною повсякденного життя молоді і створює умови для добровільного її використання [49].

Цифрові ресурси також виконують просвітницьку функцію, сприяючи популяризації державної мови та формуванню позитивного ставлення до неї. Молоді люди отримують доступ до інтерактивних освітніх матеріалів, онлайн-курсів, відеоуроків та тренінгів українською мовою, що підвищує їхню мотивацію до активного опанування мови та застосування її у різних життєвих ситуаціях. Крім того, медіа створюють платформу для соціальних кампаній, флешмобів та конкурсів, які реалізують ідеологеми мовної політики, стимулюють молодь до творчої діяльності та поширення культурних цінностей.

П'ятим важливим чинником ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі є культурне дозвілля, оскільки воно забезпечує практичне та емоційне занурення молоді у мовне середовище, стимулюючи активне використання державної мови в різних соціокультурних контекстах. Участь у культурних заходах, літературних і мистецьких проєктах, відвідування кіносеансів, театральних вистав, музичних фестивалів і конкурсів українською мовою створює умови для формування мовної компетентності, розвитку комунікативних навичок та усвідомлення культурної ідентичності.

Занурення молоді у культурне дозвілля дає змогу формувати позитивне ставлення до української мови та її престижу серед однолітків, що підвищує мотивацію до її активного використання. Літературні та мистецькі проєкти створюють простір для креативної діяльності, де молоді люди можуть

експериментувати з мовою, розвивати літературну та художню грамотність і одночасно засвоювати культурні цінності. Кіно, театр та музичні фестивалі виступають вагомими інструментами популяризації державної мови у сучасному інформаційному та культурному просторі, забезпечуючи значну доступність і привабливість її практичного використання [61].

Мистецькі та літературні конкурси, фестивалі та творчі проєкти сприяють розвитку колективної та індивідуальної активності молоді, стимулюють її участь у суспільному житті та сприяють поширенню державної мови у громадському просторі. Вони також виконують просвітницьку функцію, демонструючи історичні, культурні та соціальні аспекти української мови, що підвищує її цінність і престиж. Культурне дозвілля створює платформу для реалізації принципів мовної політики, зокрема принципів доступності, популяризації та інтеграції державної мови у різні сфери життя молоді [71].

Шостим важливим чинником ефективного реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі є належне мотивування, що формує стимулююче середовище для активного використання державної мови та підтримки її розвитку серед молоді. Система мотивації охоплює різноманітні стимули, премії, гранти, конкурси, а також публічне визнання досягнень тих, хто демонструє високий рівень мовної компетентності та активну мовну позицію. Вона спрямована на те, щоб молоді люди відчували значущість власної мовної діяльності, розуміли її суспільну цінність і були заохочені до постійного розвитку навичок української мови. Стимули можуть мати різну форму: матеріальну, освітню, соціальну та символічну. Наприклад, участь у конкурсах та отримання грантів для реалізації власних проєктів українською мовою дає змогу молоді відчути практичну цінність знань і навичок. Публічне визнання, нагородження дипломами, сертифікатами, презентація результатів у медіастворює додаткову мотиваційну базу, яка зміцнює мовну самосвідомість та стимулює повторне використання мови у різних сферах діяльності [53].

Належне мотивування також відіграє важливу роль у формуванні у молоді активної громадянської позиції та відповідального ставлення до збереження культурної та національної ідентичності. Система заохочень

демонструє, що використання державної мови оцінюється не лише формально, а й соціально, що підвищує престиж мови та створює позитивний соціокультурний клімат. У молодіжному докїллі такі механізми мотивування стимулюють участь у волонтерських проєктах, літературних та мистецьких заходах, наукових конференціях і творчих конкурсах, що реалізують ідеологеми мовної політики.

Сьомим важливим чинником ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному докїллі є міжкультурна взаємодія, оскільки сучасне суспільство характеризується мовним та культурним різноманіттям. Розвиток поваги до мовних меншин та водночас підтримка державної мови як об'єднувачого елемента суспільства створює умови для співіснування різних мовних груп і забезпечує стабільність. Молодь, яка залучена до міжкультурних взаємодій, набуває не лише мовних навичок, а й ціннісного ставлення до різноманіття, що сприяє формуванню соціальної відповідальності [28].

Міжкультурна взаємодія реалізується через різні форми спілкування: участь у культурних заходах, освітніх та громадських проєктах, обмінні програми, міжнародні молодіжні ініціативи та соціальні платформи. Вона дає змогу молоді практикувати українську мову у контексті різних культурних традицій, забезпечує взаємне навчання та поширення знань про мовне різноманіття. Через таку взаємодію державна мова закріплюється як чинник консолідації суспільства, одночасно підвищуючи цінність мовного розмаїття та забезпечуючи інтеграцію молоді в національне та міжнародне середовище [1].

Особливе значення міжкультурна взаємодія має у молодіжних навчальних та громадських спільнотах, де створюються проєкти, що об'єднують представників різних мовних груп. Такі ініціативи сприяють формуванню соціально відповідальної поведінки, активного громадянства та позитивного ставлення до державної мови, що одночасно підтримує мовну єдність суспільства. Важливо, що взаємодія відбувається не через примус, а через добровільне залучення та заохочення молоді до участі у спільних проєктах, конкурсах, фестивалях і культурних акціях [67; 14a].

Восьмим із важливих чинників ефективної реалізації ідеологем мовної політики в молодіжному довіклі є доступність ресурсів, що забезпечує молоді умови для систематичного та якісного опанування державної мови. Сучасні підручники, навчальні платформи, мобільні додатки та інтерактивні матеріали українською мовою створюють широкий спектр можливостей для здобуття знань та розвитку мовних навичок у різних контекстах. Доступність цих ресурсів дає змогу інтегрувати державну мову у навчальний процес, позашкільні заходи, цифрові платформи та культурні практики, тим самим сприяючи формуванню мовної компетентності та активного мовного використання серед молоді.

Наявність сучасних навчальних матеріалів забезпечує послідовність і системність у формуванні мовних навичок. Підручники, які відповідають сучасним стандартам освіти, сприяють засвоєнню правил орфографії, пунктуації та граматики, а також розвитку навичок письмового та усного мовлення. Використання інтерактивних платформ і мобільних додатків робить навчання більш гнучким, доступним у будь-який час і в будь-якому місці, що підвищує мотивацію молоді до опанування державної мови та її активного застосування у повсякденному житті. Доступність ресурсів також сприяє популяризації державної мови у цифровому середовищі, оскільки молодь активно користується соціальними мережами, освітніми платформами та онлайн-курсами [79].

Особливу роль доступність ресурсів відіграє у формуванні мовної самосвідомості та престижу державної мови серед молоді. Використання сучасних матеріалів українською мовою дає змогу молодим людям відчувати її актуальність, практичну цінність та інтеграцію у різні сфери життя, включаючи освіту, культуру, медіа та соціальні комунікації. Це стимулює активне застосування мови у щоденному спілкуванні, творчих проєктах, участі у конкурсах, культурних та освітніх заходах. Доступність ресурсів забезпечує реалізацію принципів мовної політики, зокрема принципів доступності, інтеграції та популяризації державної мови. Вона дає змогу усунути бар'єри, що перешкоджають опануванню мови, зменшує ризик мовної нерівності та

підтримує рівні можливості для всіх молодих людей незалежно від регіону, соціального статусу чи доступу до традиційних освітніх інституцій [82].

Дев'ятим серед важливим чинником ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі є психокультурний клімат, що формує у молоді ставлення до державної мови як до цінності, важливої для особистісного, соціального та професійного розвитку. Позитивне сприйняття мови, її престиж та значення для самореалізації стимулюють активне використання української мови в різних сферах життя. Психокультурний клімат створює атмосферу, де молодь усвідомлює важливість мови для національної ідентичності, культурного розвитку та інтеграції у суспільство, що підвищує ефективність реалізації мовної політики [75; 77а].

Одним із визначальних чинників реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіллі є рівень мовної компетентності молоді є, оскільки він безпосередньо впливає на здатність молоді використовувати державну мову у різних соціальних, освітніх та культурних контекстах. Формування знань і навичок державної мови відбувається через системне навчання у рамках освітніх програм, курсів, факультативів, а також інтеграцію мови у всі аспекти навчального процесу. Високий рівень мовної компетентності забезпечує не лише комунікативну ефективність, а й можливість активної участі у культурному, громадському та професійному житті, що є важливим для реалізації принципу «мова-об'єднувач» та інших ідеологем мовної політики.

Система освіти відіграє важливу роль у формуванні в молоді мовної компетентності, оскільки забезпечує структуроване та послідовне опанування граматичних, лексичних, орфографічних та стилістичних норм державної мови. Освітні програми, розроблені з урахуванням сучасних педагогічних та лінгвістичних підходів, дають змогу молоді здобувати знання як у теоретичному, так і у практичному аспектах, сприяючи розвитку усного та письмового мовлення. Курси та факультативи забезпечують можливість додаткового опанування мови, поглибленого аналізу текстів, формування критичного мислення та здатності до самостійної мовної діяльності [46].

Отже, ефективна реалізація ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному докiллі передбачає взаємодію законодавчих, психологічних, освітніх, культурних, соціальних та механізмів. Політична та правова підтримка створює нормативну базу для функціонування державної мови, тоді як соціальні кампанії та просвітницькі проекти сприяють формуванню у молоді мовної свідомості та зацікавленості до її використання. Значну роль відіграють сім'я, соціальне оточення, медіа та цифрові ресурси, які формують практичну мовну поведінку, а культурне дозвілля та сучасні навчальні матеріали забезпечують поглиблене занурення у мовне середовище.

Висновок до розділу 1

1. Висвітлення поняття, сутності та значення мовної політики, її ідеологем і принципів у науковій літературі дає змогу систематизувати існуючі підходи до розуміння ролі мови у державному, соціальному та культурному розвитку суспільства. Аналіз наукових джерел показує, що мовна політика не обмежується лише нормативними актами, а охоплює психосоціальні механізми формування мовної поведінки, мовної ідентичності та патріотичних цінностей.

2. Ефективна реалізація ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному докiллі передбачає взаємодію законодавчих, психологічних, освітніх, культурних, соціальних та механізмів. Політична та правова підтримка створює нормативну базу для функціонування державної мови, тоді як соціальні кампанії та просвітницькі проекти сприяють формуванню у молоді мовної свідомості та зацікавленості до її використання. Значну роль відіграють сім'я, соціальне оточення, медіа та цифрові ресурси, які формують практичну мовну поведінку, а культурне дозвілля та сучасні навчальні матеріали забезпечують поглиблене занурення у мовне середовище.

РОЗДІЛ 2

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕОЛОГЕМ ТА ПРИНЦИПІВ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У МОЛОДІЖНОМУ ДОВКІЛЛІ

2.1. Діагностика готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі

В умовах сучасних суспільних трансформацій, зумовлених процесами державотворення, соціальної мобільності та зростанням ролі гуманітарних чинників у забезпеченні суспільної стабільності, особливої значущості набуває професійна діяльність фахівців соціальної сфери, спрямована на роботу з молоддю. Вони виступають суб'єктами реалізації державної мовної політики в молодіжному довкіллі, адже від рівня їх професійної, психологічної та ціннісної готовності залежить ефективність упровадження ідеологем і принципів мовної політики в реальні соціальні практики. У зв'язку з цим постає необхідність діагностики готовності фахівців соціальної сфери до такої діяльності.

Під час діагностики готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі використано такий діагностичний інструмент, як анкета. Вона складається із 24 закритих питань, які охоплюють три основні блоки: сутність мовної політики, її ідеологеми та принципи, а також форми, методи і засоби реалізації мовної політики у професійній діяльності соціального працівника.

Перший блок анкети, присвячений сутності мовної політики, складається з шести питань і спрямований на перевірку розуміння респондентами основних цілей, функцій та складових державної мовної політики. Питання зосереджені на визначенні мети мовної політики, її критеріїв ефективності, ролі у формуванні компетентності та заходів щодо регулювання мовного середовища.

Другий блок охоплює шість питань, присвячених ідеологемам і принципам мовної політики. Він спрямований на перевірку знання респондентами важливих концептів, таких як «мова – код нації», «деколонізація мови», принципи монолінгвальності та лібералізму, а також засад доступності державної мови для молоді. Завдяки блоку оцінюється здатність інтерпретувати основні ідеологічні настанови мовної політики та застосовувати принципи в практичній діяльності.

Третій блок анкети, що складається з 12 питань, спрямований на виявлення практичних умінь респондентів щодо реалізації мовної політики у роботі з молоддю. Він охоплює форми, методи та засоби популяризації державної мови, включаючи кампанії, роботу з сім'єю та соціальним оточенням, використання цифрових ресурсів, культурні ініціативи, психокультурні механізми.

Охарактеризуємо результати діагностики готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному докільці. Зокрема, опитані, відповідаючи на питання «Що є головною метою мовної політики держави?», стверджують, що 60% (15 осіб) правильно обрали відповідь «Підтримка і регулювання функціонування державної мови», що свідчить про достатнє розуміння ключової функції державної мовної політики. При цьому 20% (5 осіб) віддали перевагу варіанту «Забезпечення мовної свободи всіх громадян», відображаючи усвідомлення принципу мовних прав, але не конкретизацію державної політики. Інші 20% (5 осіб) обрали варіанти, що демонструє часткову невпевненість у відмінності між монолінгвальними ініціативами та підтримкою мовного розмаїття.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Який аспект НЕ відноситься до функцій мовної політики?», стверджують, що 52% (13 осіб) правильно обрали «Економічна стимуляція бізнесу», вказуючи на адекватне розуміння соціально-політичної та культурно-освітньої ролі мовної політики. При цьому 28% (7 осіб) віддали перевагу іншим варіантам, демонструючи часткове змішування економічних та соціокультурних функцій мови, а 20% (5 осіб) не змогли дати точну відповідь.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Що з наведеного є складовою мовної політики?», стверджують, що 68% (17 осіб) правильно відзначили «Закони та нормативні акти», що вказує на чітке розуміння нормативної основи мовної політики. 16% (4 особи) обрали варіант «Мовні звички окремих сімей», що свідчить про відмінності у розумінні інституційних та побутових складових, а ще 16% (4 особи) обрали некоректні варіанти, відображаючи недостатнє знання формальної реалізації політики.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання 4 «Визначте головну ціль мовної політики у молодіжному докільлі», стверджують, що 60% (15 осіб) правильно вибрали «Формування практичної та ціннісної компетентності в державній мові», підкреслюючи усвідомлення важливості застосування мови на практиці. 20% (5 осіб) обрали «Забезпечення доступу до іноземних мов», що свідчить про часткове відхилення від фокусування на державній мові, а решта 20% (5 осіб) дали менш релевантні відповіді.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Який із термінів найточніше відображає сутність мовної політики?», стверджують, що 64% (16 осіб) правильно обрали «Комплекс державних заходів щодо регулювання мовного середовища», демонструючи розуміння системного характеру політики. 16% (4 особи) обрали «Приватні ініціативи окремих установ», а ще 20% (5 осіб) віддали перевагу менш точним варіантам.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Основним критерієм ефективності мовної політики є...», стверджують, що 60% (15 осіб) обрали правильну відповідь «Рівень мовної компетентності і практичного використання державної мови в суспільстві». 24% (6 осіб) обрали варіант «Кількість законів про мову», що свідчить про формальне сприйняття показників, а решта 16% (4 особи) надали інші відповіді.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Яка ідеологема мовної політики акцентує на державній мові як чиннику національної безпеки?», стверджують, що 56% (14 осіб) правильно вибрали «Мова-ідентичність», виявляючи розуміння ключової функції державної мови у консолідації нації. 20% (5 осіб) обрали «Мовна стійкість», 16% (4 особи) – «Мова-об'єднувач», а

8%

(2 особи) – «Мова-ресурс», що свідчить про часткові неточності.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Єдина державна мова» – приклад...», стверджують, що 60% (15 осіб) правильно визначили «Ідеологеми мовної політики». 16% (4 особи) обрали «Освітній стандарт», 12% (3 особи) – «Соціальна ініціатива», а 12% (3 особи) – «Принцип мовного розмаїття», що відображає середній рівень знань про класифікацію ідеологічних настанов.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Принцип, який передбачає одночасне забезпечення прав мовних меншин і підтримку державної мови», стверджують, що 52% з опитаних (13 осіб) обрали правильний варіант «Ліберальний», 24% (6 осіб) – «Комплексний», 12% (3 особи) – «Моно-лінгвальний», а 12% (3 особи) – «Консервативний», що свідчить про часткове розуміння принципів балансування прав та державних інтересів.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Основною метою принципу «деколонізація мови» є...», стверджують, що 60% (15 осіб) вибрали правильну відповідь «Відновлення та зміцнення державної мови після періодів зовнішнього впливу», 20% (5 осіб) – «Виключення іноземних слів», а 20% (5 осіб) дали менш точні варіанти відповідей.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Ідеологема «Мова – код нації» підкреслює...», стверджують, що 64% (16 осіб) обрали правильний варіант «Культурно-історичне значення мови для формування національної ідентичності», 20% (5 осіб) – «Практичну цінність для професійної діяльності», а решта 16% (4 особи) надали менш релевантні відповіді, що демонструє середній рівень обізнаності про роль мови у національному самовизначенні.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Принцип доступності державної мови реалізується через...», стверджують, що 60% (15 осіб) обрали правильний варіант «Підручники, курси, інтерактивні ресурси та культурні ініціативи для молоді», 20% (5 осіб) віддали перевагу «Обмеження доступу до мовних курсів», а 20% (5 осіб) – іншим варіантам.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Який метод найбільш ефективний для популяризації державної мови серед молоді?», стверджують, що 64% (16 осіб) обрали правильну відповідь «Соціальні кампанії, тренінги та інтерактивні заходи», демонструючи усвідомлення важливості активних форм роботи. 20% (5 осіб) віддали перевагу «Використанню лише теоретичних лекцій», що свідчить про часткову орієнтацію на формальне навчання. Решта 16% (4 особи) обрали варіанти «Примусове мовне виховання» або «Обмеження доступу до іноземних мов».

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Вплив сім'ї і соціального оточення реалізується через...», стверджують, що 60% (15 опитаних осіб) обрали правильний варіант «Використання державної мови у повсякденному спілкуванні, у сім'ї та серед друзів», демонструючи розуміння практичного аспекту формування мовної компетентності. 24% (6 осіб) віддали перевагу «Виключно урокам / заняттям», а 16% (4 особи) обрали нерелевантні варіанти.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Які ресурси сприяють активному використанню державної мови у молодіжному довір'ї?», стверджують, що 68% (17 осіб) обрали «Соціальні мережі, мобільні додатки, інтерактивні платформи», демонструючи розуміння важливості цифрових ресурсів. 16% (4 особи) віддали перевагу «Внутрішнім навчальним документам установ», а ще 16% (4 особи) обрали менш релевантні варіанти.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Участь молоді у культурних заходах українською мовою сприяє...», стверджують, що 64% (16 осіб) обрали правильну відповідь «Підвищенню мовної компетентності та формуванню позитивного ставлення до мови». 20% (5 осіб) віддали перевагу варіанту «Тільки розважальний відпочинок», а 16% (4 особи) обрали менш точні відповіді, що демонструє середній рівень обізнаності щодо ролі дозвілля.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Публічне визнання досягнень молоді у використанні державної мови є прикладом...», стверджують, що 60% (15 осіб) обрали «Мотиваційне стимулювання», що

свідчить про розуміння важливості позитивного підкріплення. 24% (6 осіб) віддали перевагу «Примусу», а 16% (4 особи) – іншим варіантам.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Міжкультурна взаємодія у роботі соціального працівника передбачає...», стверджують, що 60% (15 осіб) обрали «Розвиток поваги до мовних меншин і водночас підтримку державної мови». 20% (5 осіб) віддали перевагу «Використанню іноземних мов у повсякденному спілкуванні», а ще 20% (5 осіб) обрали менш точні варіанти.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Як соціальний працівник може стимулювати мовну активність молоді?», стверджують, що 64% (16 осіб) обрали «Організацію конкурсів, тренінгів, проєктів, акцій українською мовою», 16% (4 особи) – «Контроль домашніх завдань», 12% (3 особи) – «Заборону іноземних мов у медіа», а 8% (2 особи) – «Примус до відвідування культурних заходів», що свідчить про середній рівень знань і практичних умінь.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Доступність ресурсів реалізується через...», стверджують, що 68% (17 осіб) обрали «Надання підручників, інтерактивних платформ і цифрових матеріалів українською мовою», 16% (4 особи) – «Виключно лекції у навчальних закладах», а ще 16% (4 особи) – інші менш релевантні варіанти.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Психокультурний клімат у молодіжному довіллі сприяє...», стверджують, що 60% (15 осіб) обрали «Формуванню позитивного ставлення до державної мови та її престижу», 24% (6 осіб) – «Виключенню мовних меншин», а 16% (4 особи) – інші менш релевантні відповіді, що свідчить про середній рівень розуміння аспектів мовної політики.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання анкети «Рівень мовної компетентності молоді визначається...», стверджують, що 64% (16 осіб) обрали «Освітніми програмами, факультативами та інтеграцією мови у навчальний процес», 20% (5 осіб) – «Використанням лише цифрових платформ», а 16% (4 особи) надали неточні варіанти, що підкреслює середній рівень мовної освіти.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Соціальні проєкти та тренінги, спрямовані на мовну політику, мають на меті...», стверджують, що 60% (15 осіб) обрали правильний варіант «Популяризацію державної мови та формування практичних мовних навичок», 24% (6 осіб) – «Лише оцінку знань молоді», а 16% (4 особи) – інші менш точні відповіді.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання «Основне завдання соціального працівника у реалізації мовної політики серед молоді», стверджують, що 64% (16 осіб) обрали «Стимулювати активне використання державної мови через освітні, культурні та соціальні заходи», 20% (5 осіб) – «Примусити до письмового використання мови», а 16% (4 особи) надали менш релевантні варіанти, що свідчить про середній рівень готовності до діяльності.

Проведення діагностики готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному довір'ї дало змогу визначити три рівні такої готовності (рис. 2.1).

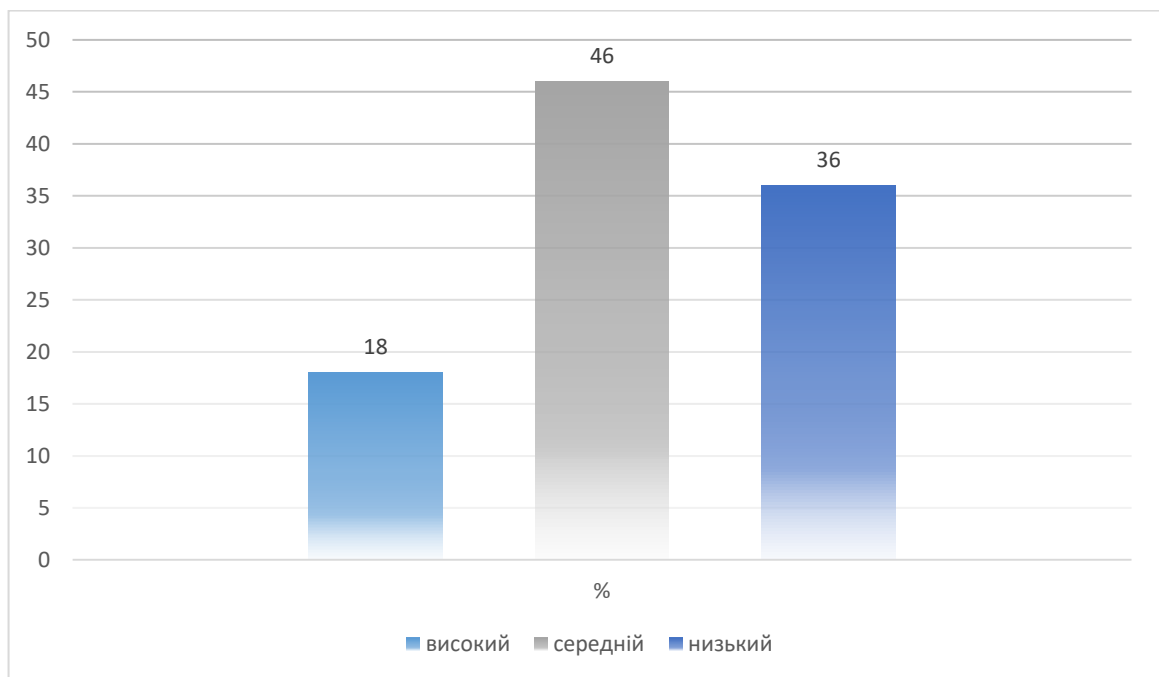

Рис. 2.1. Рівні готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному довір'ї, %

Так, 18% фахівців соціальної сфери з високим рівнем такої готовності демонструють усвідомлення сутності мовної політики, її значення для держави, суспільства і особистісного розвитку молоді. Вони добре орієнтуються у основних ідеологемах, принципах та ціннісних аспектах мовної політики, розуміють, як державна мова слугує чинником національної ідентичності та консолідації суспільства, активно впроваджують освітні, культурні та соціальні ініціативи для популяризації державної мови, використовують комплексні методи взаємодії з молоддю, зважають на міжкультурні особливості і поважають мовне розмаїття. Вони здатні самостійно планувати та організовувати різні форми роботи – від тренінгів та конкурсів до цифрових і медіа-проектів.

46% фахівців із середнім рівнем готовності мають базове розуміння сутності мовної політики та її ідеологем, знають основні принципи та цілі її реалізації. Вони здатні впроваджувати типові методи популяризації державної мови, проводити освітні або культурні заходи, проте іноді допускають неточності у плануванні чи організації роботи, особливо у питаннях міжкультурної взаємодії та врахування потреб мовних меншин. Такі працівники виконують завдання під наглядом або з методичною підтримкою, і їх діяльність має частковий характер – вони зазвичай охоплюють лише окремі аспекти мовної політики, а системний та комплексний підхід реалізують не завжди.

36% фахівців соціальної сфери з низьким рівнем готовності мають обмежене розуміння сутності мовної політики та її ідеологем, часто не усвідомлюють значення державної мови як чинника національної ідентичності та консолідації суспільства. Вони не знають ефективних форм, методів і засобів реалізації мовної політики у роботі з молоддю та не здатні організувати освітні чи культурні ініціативи без значної допомоги. Часто працівники не враховують потреби мовних меншин і міжкультурні особливості молодіжного доквілля, їхня діяльність має переважно формальний характер.

Результати дослідження свідчать, що готовність фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у

молодіжному довіллі залишає бажати кращого. Хоча окремі працівники демонструють базове розуміння сутності мовної політики та її принципів, більшість опитаних показала лише середній рівень готовності, що обмежує здатність впроваджувати державну мову у роботі з молоддю. Низький рівень практичних умінь та знань у частини респондентів підкреслює відсутність системного підходу, недостатнє володіння сучасними методами та засобами популяризації державної мови, а також обмежену компетентність у міжкультурній взаємодії та мотивації молоді.

2.2. Проблемні аспекти готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіллі

Проведене опитування свідчить про наявність низки проблемних аспектів у готовності фахівців соціальної сфери до впровадження мовної політики, що проявляються у фрагментарності знань, недостатній сформованості мотивів, обмеженості професійних умінь та ресурсів для роботи з молоддю. Це зумовлює необхідність їх обґрунтування та системного аналізу з метою виявлення важливих труднощів і суперечностей, які стримують ефективну реалізацію мовної політики в молодіжному середовищі.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання щодо рівня своїх знань і компетентності у сфері мовної політики, демонструють недостатній рівень обізнаності щодо суті та функцій державної мовної політики, що є серйозним обмеженням у їхній професійній діяльності. Значна частина респондентів не може чітко сформулювати основні цілі, завдання та функції мовної політики, що ускладнює їхню здатність планувати та реалізовувати заходи для молоді відповідно до державних стандартів. Брак глибокого розуміння структури мовної політики позбавляє соціальних працівників можливості адекватно орієнтуватися у законодавчих актах та нормативних документах, що регулюють використання державної мови в освіті, медіа та публічній сфері.

Додатково, частина фахівців демонструє фрагментарні знання про ключові положення мовної політики, що призводить до формального підходу до її впровадження. Недостатнє розуміння функцій мовної політики зумовлює обмеженість у виборі методів та стратегій для активного залучення молоді, а також знижує ефективність просвітницьких та культурних заходів. Важливим аспектом є те, що така нестача знань не дає змогу соціальним працівникам коректно оцінювати потреби молоді щодо мовної освіти та практичного використання української мови у різних соціальних контекстах.

Соціальні працівники, які володіють лише базовими уявленнями про мовну політику, часто не враховують комплексності її впливу на ідентичність та соціальну інтеграцію молоді. Внаслідок цього спостерігається низький рівень системності у підходах до мовної освіти та популяризації державної мови. Проблема поглиблюється тим, що фахівці не завжди вміють інтегрувати знання у практичні дії, що зменшує ефективність заходів у молодіжному довіллі. У цілому, недостатній рівень знань щодо сутності та функцій мовної політики створює серйозний бар'єр для комплексної та результативної роботи соціальних працівників у сфері мовного виховання молоді.

Середній рівень усвідомлення ідеологем та принципів мовної політики є ще одним проблемним аспектом, який виявився у ході опитування. Соціальні працівники демонструють базове розуміння ідеологічних положень та принципів, проте не завжди здатні їх коректно застосувати у конкретних ситуаціях або врахувати баланс між підтримкою державної мови та правами мовних меншин. Частина респондентів не може визначити пріоритетність окремих ідеологем або пояснити їхнє значення для формування національної ідентичності та соціальної інтеграції молоді. Брак усвідомлення принципів мовної політики призводить до формального впровадження мовних ініціатив, що обмежує результативність і вплив на ціннісні орієнтації молоді.

Соціальні працівники часто не враховують культурно-історичний контекст і роль мови як чинника консолідації суспільства, що знижує престиж державної мови у молодіжному середовищі. Додатково, нерідко спостерігається труднощі у застосуванні принципів лібералізму та захисту прав мовних

меншин, що ускладнює створення рівноваги між монолінгвальними і мультикультурними підходами. Внаслідок цього частина ініціатив спрямована на формальні аспекти, без реального стимулювання мовної активності серед молоді.

Недостатнє усвідомлення принципів також проявляється у відсутності системного підходу до планування освітніх, культурних та соціальних проєктів. Соціальні працівники, які демонструють лише поверхнєве розуміння ідеологем, не можуть ефективно аргументувати важливість державної мови у різних сферах суспільного життя. Таким чином, середній рівень усвідомлення принципів і ідеологем обмежує ефективність діяльності фахівців у молодіжному доквіллі.

Обмежені практичні уміння у застосуванні методів популяризації державної мови також є значущим проблемним аспектом готовності соціальних працівників. Виявилося, що респонденти рідко використовують соціальні кампанії, тренінги, інтерактивні заходи та цифрові ресурси як інструменти стимулювання мовної активності молоді, обмежуючись переважно теоретичним або формальним підходом. Відсутність навичок планування та організації заходів призводить до низького залучення молоді та мінімального впливу на формування мовної компетентності. Соціальні працівники не завжди вміють поєднувати традиційні та інноваційні методи, що знижує ефективність заходів.

Додатково, обмежені практичні уміння проявляються у слабкій інтеграції цифрових платформ, соціальних мереж та інших сучасних медіаресурсів, які могли б стимулювати активне використання державної мови. Часто фахівці не планують послідовну систему заходів, яка б забезпечувала безперервну мовну активність молоді. Недостатній досвід у проведенні культурних та освітніх проєктів також ускладнює впровадження мовної політики на практиці. Соціальні працівники не завжди вміють оцінювати результативність власних дій та коригувати стратегії відповідно до потреб молодіжного доквілля.

Недостатній рівень міжкультурного впливу соціальних працівників також виявився суттєвою проблемою. Вони не завжди здатні ефективно мотивувати молодь до використання державної мови, обмежуючись лише загальними

рекомендаціями або формальними вимогами. Часто відсутня цілеспрямована система стимулів, премій, публічного визнання та культурних ініціатив, що могла б підвищити зацікавленість молоді. Крім того, фахівці недостатньо враховують культурні особливості мовних меншин, що може призводити до конфліктів або нерівномірного залучення різних груп. Недосконале володіння методами міжкультурної взаємодії обмежує здатність створювати інклюзивне середовище, де державна мова розглядається як об'єднавчий фактор.

Соціальні працівники не завжди використовують інноваційні підходи до мотивації молоді, такі як інтерактивні проєкти, конкурсні програми та медіа-заходи. Відсутність системного оцінювання ефективності мотиваційних заходів ускладнює коригування стратегій впливу на мовну активність. Додатково, обмежене міжкультурне сприйняття зменшує престиж державної мови у молодіжному докільлі. Частина соціальних працівників не володіє достатніми навичками для поєднання стимулювання та виховання поваги до різноманітності мовного середовища, що перешкоджає ефективному впровадженню мовної політики у практичну діяльність фахівців.

Обмежений доступ до сучасних ресурсів та матеріалів також суттєво впливає на готовність соціальних працівників. Частина фахівців не має у своєму розпорядженні актуальних підручників, інтерактивних платформ, мобільних додатків та цифрових матеріалів українською мовою, що значно знижує ефективність проведених заходів і навчальних програм. Відсутність доступу до сучасних ресурсів обмежує можливості для організації інтерактивних і практичних занять, які стимулюють мовну активність молоді.

Соціальні працівники, які не мають необхідних інструментів, змушені покладатися на застарілі методики, що не відповідають потребам сучасного молодіжного середовища. Крім того, недостатнє забезпечення їх ресурсами ускладнює індивідуальну роботу з молоддю, де врахування особистісних особливостей є важливим для формування мовної компетентності. Часто відсутність ресурсів зумовлює фрагментарне або формальне впровадження мовної політики, що негативно впливає на мотивацію молоді. Соціальні

працівники не завжди вміють адаптувати наявні матеріали до сучасних форматів, таких як інтерактивні платформи або мобільні застосунки.

Соціальні працівники, відповідаючи на питання щодо формування психокультурного клімату у молодіжному доквіллі, стверджують, що цей аспект реалізується не на достатньому рівні: лише окремі респонденти намагаються створювати середовище, яке стимулює престиж державної мови та формує у молоді позитивне ставлення до її використання у повсякденному житті. Більшість фахівців не володіють ефективними методами підтримки такого клімату та не інтегрують культурні заходи у повсякденну практику, що обмежує вплив на мовну поведінку молоді. Недостатнє використання ігрових, інтерактивних та культурно-освітніх форматів знижує залучення молоді в контексті практичного застосування державної мови.

Соціальні працівники часто фокусуються на формальному виконанні завдань або на освітніх лекціях, не враховуючи емоційні та ціннісні складові мотивації молоді. Внаслідок цього психокультурний клімат формується фрагментарно, без створення умов для стійкого розвитку мовної активності. Обмежене знання прийомів позитивної комунікації і недостатня увага до міжособистісних взаємодій зменшують престиж державної мови у свідомості молоді. Брак системного підходу до планування заходів ускладнює поєднання освітньо-культурних ініціатив із соціальною діяльністю. Соціальні працівники не завжди аналізують ефективність проведених заходів та не коригують стратегії відповідно до потреб молоді. Часто відсутня координація між різними соціальними інституціями, що могло б підсилити психокультурний ефект.

Соціальні працівники, оцінюючи рівень власної мовної компетентності, зазначають, що він залишається невисоким, що створює додаткові складнощі у практичній реалізації мовної політики. Частина респондентів не володіє достатнім рівнем знань української мови, що охоплює як граматичні, так і стилістичні аспекти, а також недостатньо розвинуті комунікативні навички для роботи з молоддю. Недостатня компетентність обмежує здатність фахівців проводити інтерактивні заняття, організовувати культурні проекти, ефективно моделювати міжкультурні ситуації, що потребують чутливого підходу.

Соціальні працівники часто не володіють методиками оцінки рівня мовної підготовки молоді, що ускладнює моніторинг і корекцію навчально-виховних програм. Брак знань і навичок впливає на здатність аргументовано пояснювати значення державної мови та її роль у формуванні національної ідентичності. Обмежена мовна компетентність знижує ефективність використання цифрових платформ, інтерактивних ресурсів та соціальних мереж для популяризації мови серед молоді. Крім того, нерідко спостерігається небажання або невміння адаптувати навчальні та просвітницькі матеріали відповідно до потреб цільових груп. Відсутність системного розвитку професійних навичок у сфері мовної політики призводить до формального впровадження ідеологем і принципів.

Соціальні працівники, оцінюючи організаційно-методичний аспект своєї діяльності, стверджують, що відсутність системного підходу та методичної підтримки значно ускладнює реалізацію ідеологем і принципів мовної політики у молодіжному доквіллі. Більшість респондентів зазначають, що не мають чітких методичних інструкцій, програм навчання або систем стимулювання, що ускладнює планування заходів та впровадження комплексних проєктів.

Відсутність стандартизованих процедур і методик обмежує здатність координувати різні ініціативи, інтегрувати освітні, культурні та соціальні активності та забезпечувати їхню послідовність. Соціальні працівники не завжди можуть оцінити ефективність проведених заходів та здійснити необхідну корекцію стратегії. Недостатня методична підтримка знижує впевненість фахівців у власних діях і стимулює формальний підхід до виконання завдань. Відсутність системи обміну досвідом і координації між різними організаціями соціальної сфери зменшує ефективність міжінституційної взаємодії.

Брак інструкцій щодо інтеграції цифрових ресурсів, культурних ініціатив та соціальних кампаній у практику соціальних працівників призводить до неповноцінного використання наявних можливостей. Часто респонденти не володіють навичками адаптації методичних матеріалів до специфіки молодіжного доквілля. Внаслідок цього планування заходів відбувається

хаотично, що негативно впливає на результативність діяльності. У підсумку, відсутність системного підходу та методичної підтримки є серйозним бар'єром для ефективного впровадження мовної політики у практику соціальної роботи.

Детально окреслені нами проблеми свідчать, що готовність соціальних працівників до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіллі є середньою і потребує підвищення компетентності, доступу до сучасних ресурсів, формування позитивного психокультурного середовища та вдосконалення організаційно-методичної підтримки. Виявлені проблеми підкреслюють необхідність розробки системних програм підготовки та професійного розвитку фахівців, стимулювання активної участі у культурних, освітніх і соціальних проєктах, а також інтеграції сучасних технологій і методик у роботу з молоддю. Зосередження уваги на цих напрямках дозволить підвищити ефективність реалізації мовної політики та забезпечити сталість мовних практик у молодіжному середовищі.

Висновок до розділу 2

1. Результати дослідження свідчать, що загальна готовність фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіллі недостатня. Хоча окремі працівники демонструють базове розуміння сутності мовної політики та її принципів, більшість опитаних показала лише середній рівень готовності, що обмежує їхню здатність ефективно впроваджувати державну мову у роботі з молоддю. Низький рівень практичних умінь та знань у частини респондентів підкреслює відсутність системного підходу, недостатнє володіння сучасними методами та засобами популяризації державної мови, а також обмежену компетентність у мотивації молоді.

2. Виявлені проблемні аспекти, зокрема недостатній рівень знань про сутність і функції мовної політики держави, обмежене усвідомлення ідеологем та принципів, низький рівень практичних умінь, недостатнє формування психокультурного клімату, обмежений доступ до ресурсів та відсутність

системного методичного підходу, свідчать про потребу у комплексних заходах щодо підвищення компетентності та мотивації фахівців. Для забезпечення ефективного впровадження мовної політики у молодіжному середовищі необхідно розробити системні програми професійного розвитку, стимулювати активну участь у культурних, освітніх і соціальних проєктах.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕОЛОГЕМ ТА ПРИНЦИПІВ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У МОЛОДІЖНОМУ ДОВКІЛЛІ

3.1. Програма підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному доквіллі та її експериментальне апробування

Практичний досвід і попередні дослідження вказують на недостатній рівень готовності багатьох фахівців до цілеспрямованого впровадження принципів мовної політики, що обумовлено обмеженістю професійних умінь, мотиваційних ресурсів та знань про психологічні особливості молодіжного доквілля. У зв'язку з цим виникає потреба розробки програми підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні, яка б враховувала специфіку роботи з молоддю, а також міждисциплінарні підходи та сучасні методи соціально-психологічного впливу.

Мета програми – підвищення рівня професійної готовності фахівців соціальної сфери до ефективної реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному доквіллі шляхом розвитку знань, практичних умінь та мотивації до активного застосування державної мови в соціально-виховній та освітній діяльності.

Завдання програми:

1. Підвищити теоретичні знання соціальних працівників щодо сутності, функцій, принципів і ідеологем державної мовної політики.
2. Розвинути практичні уміння застосування методів популяризації державної мови серед молоді, включаючи соціальні кампанії, тренінги, інтерактивні заходи та цифрові ресурси.
3. Формувати навички міжкультурної взаємодії та врахування прав мовних меншин при організації молодіжних заходів.

4. Сприяти підвищенню мотивації соціальних працівників до активного впровадження державної мови через публічне визнання та розвиток.

5. Забезпечити доступ фахівців до навчальних, цифрових та інтерактивних ресурсів українською мовою для ефективного проведення освітніх заходів.

6. Формувати здатність соціальних працівників створювати позитивний психокультурний клімат у молодіжному довкіллі, підвищуючи престиж державної мови та цінність її використання.

Структура програми підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі наведена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Програма підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі

Тема заняття	Мета заняття	Вправи та ігри
Заняття 1. Мова як код нації	Ознайомити учасників з культурно-історичною цінністю державної мови та її роллю у формуванні національної ідентичності	1. «Мовні асоціації» (визначення асоціацій зі словом «мова») 2. «Ланцюжок історії» (побудова історичного ланцюга мовних подій) 3. «Мовний код нації» (групове обговорення символічного значення мови) 4. «Мовне коло» (поділ на групи для обговорення ролі мови в різних сферах життя)
Заняття 2. Ідеологеми мовної політики	Сформувати уявлення про основні ідеологеми мовної політики та їхнє значення для держави і суспільства	1. «Мозковий штурм» (визначення основних ідеологем) 2. «Пазл ідеологій» (поєднання ідеологем із конкретними прикладами) 3. «Дебати» (обговорення протиріч між різними підходами) 4. «Ситуаційні кейси» (аналіз практичних ситуацій у молодіжному середовищі)
Заняття 3. Принципи мовної політики	Розвинути розуміння принципів мовної політики та уміння застосовувати їх у різних контекстах	1. «Принципи мови» (визначення принципів та їхніх функцій) 2. «Рольові ігри» (моделювання ситуацій з балансом між правами меншин і державною мовою) 3. «Візуальні схеми» (створення діаграм взаємодії принципів) 4. «Міні-дискусії» (аналіз практичних кейсів)
Заняття 4.	Оцінити сучасні мовні	1. «Анкетування в групі» (аналіз мовних

Молодь і мова: реалії та виклики	практики молоді та виявити проблеми у застосуванні державної мови	уподобань) 2. «Мовний щоденник» (запис власного використання мови протягом дня) 3. «Дискусійний клуб» (обговорення проблем сучасної молоді) 4. «Ситуаційні вправи» (вирішення мовних конфліктів)
Заняття 5. Методи популяризації мови	Навчити ефективним методам стимулювання мовної активності молоді	1. «Кейс-стаді» (аналіз успішних кампаній) 2. «Розробка проєкту» (створення міні-кампанії) 3. «Мозковий штурм ідей» (генерація інноваційних методів) 4. «Інтерактивні ігри» (симуляція заходів для молоді)
Заняття 6. Цифровий простір як мовна платформа	Формувати компетенції щодо застосування цифрових ресурсів для розвитку мовної активності	1. «Аналіз соцмереж» (оцінка українськомовного контенту) 2. «Створення посту» (розробка контенту для молоді) 3. «Онлайн-вікторини» (гейміфікація навчання мови) 4. «Блог-практикум» (розробка власних онлайн матеріалів)
Заняття 7. Мова і культурне дозвілля	Показати, як культурні заходи сприяють формуванню мовної компетентності та мотивації	1. «Культурні кейси» (аналіз подій українською мовою) 2. «Мовний квест» (пошук та презентація культурних ресурсів) 3. «Творчі майстерні» (створення коротких виступів або презентацій) 4. «Обговорення фільмів/книг» (аналіз мовного контенту)
Заняття 8. Стимулювання мовної активності	Розвинути навички використання мотиваційних та стимулюючих механізмів у роботі з молоддю	1. «Розробка системи винагород» (моделювання мотиваційних заходів) 2. «Гейміфікація процесу» (створення конкурсів та ігор) 3. «Ситуаційні вправи» (імітація нагородження учасників) 4. «Рольові ігри» (мотивація через публічне визнання)
Заняття 9. Мова в міжкультурній взаємодії	Сформувані компетенції міжкультурної комунікації без втрати державного статусу мови	1. «Рольові ігри» (ситуації міжкультурного спілкування) 2. «Дискусії» (вирішення конфліктів у мовному середовищі) 3. «Мозковий штурм» (пошук рішень для гармонізації мовного середовища) 4. «Аналіз кейсів» (прикладні успішної інтеграції меншин)
Заняття 10. Оцінка ефективності мовної політики	Навчити оцінювати результати діяльності та планувати подальшу роботу з молоддю	1. «Складання плану дій» (індивідуальне та групове) 2. «Рефлексія» (аналіз власної мовної компетентності) 3. «Міні-презентації» (підведення підсумків) 4. «Обговорення результатів» (групова дискусія)

Охарактеризуємо заняття програми підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довшілі.

Заняття 1. Мова як код нації

Метою заняття є формування уявлень про культурно-історичну цінність державної мови та її значення для національної ідентичності молоді. У ході заняття використовуються вправи, які стимулюють критичне мислення та командну взаємодію. «Мовні асоціації» дають змогу кожному учаснику висловити власне сприйняття державної мови та її символічного значення, що формує загальне уявлення про мовні стратегії. «Ланцюжок історії» дає можливість групам побудувати часову шкалу важливих подій, що вплинули на розвиток української мови. «Мовний код нації» стимулює обговорення ролі мови у формуванні національної самосвідомості, а «Мовне коло» сприяє глибинному аналізу значення мови в різних сферах життя, одночасно розвиваючи навички аргументації та публічного виступу.

Заняття 2. Ідеологеми мовної політики

Метою заняття є ознайомлення соціальних працівників із основними ідеологемами мовної політики та формування компетенцій для їх практичного застосування у роботі з молоддю. Ігри та вправи розроблені для активного залучення учасників та формування навичок критичного мислення. «Мозковий штурм» дає змогу визначити основні ідеологеми та обговорити їх значення. «Ідеологічний пазл» допомагає поєднати теоретичні поняття з практичними прикладами, закріплюючи знання через візуальні та інтерактивні завдання. «Дебати» стимулюють дискусію та аргументоване обстоювання позицій, розвиваючи навички публічної комунікації. «Ситуаційні кейси» моделюють реальні проблемні ситуації у молодіжному середовищі.

Заняття 3. Принципи мовної політики

Заняття спрямоване на розвиток у соціальних працівників здатності аналізувати та застосовувати принципи мовної політики, забезпечуючи баланс між підтримкою державної мови та правами мовних меншин.

Використовуються інтерактивні вправи для засвоєння матеріалу. Вправа «Принципи мови» дає змогу визначити функції кожного принципу та їх взаємозв'язок. «Рольові ігри» моделюють різні ситуації міжкультурної комунікації, стимулюючи прийняття рішень у реальному контексті. «Візуальні схеми» дають змогу відобразити взаємодію принципів у практичних сценаріях. «Міні-дискусії» стимулюють аналіз проблемних кейсів та відпрацювання рішень у командному форматі.

Заняття 4. Молодь і мова: реалії та виклики

Заняття спрямоване на дослідження мовного середовища молоді, аналіз реальних практик використання державної мови та виявлення проблемних аспектів її застосування. Ігри та вправи охоплюють «Анкетування в групі», де учасники аналізують мовні уподобання молоді, що дає змогу отримати реальні дані для подальшого планування. Вправа «Мовний щоденник» стимулює самостереження та усвідомлення власного використання мови у різних контекстах. Вправа «Дискусійний клуб» сприяє розвитку навичок аргументованої комунікації та обговорення проблемних аспектів мовного середовища. Вправа «Ситуація» моделює конфліктні, проблемні ситуації, даючи змогу тренувати навички застосування принципів мовної політики.

Заняття 5. Методи популяризації мови

Метою заняття є формування практичних умінь у соціальних працівників щодо використання різноманітних методів популяризації державної мови серед молоді та активізація мовної практики в молодіжному середовищі. У вправі «Креативна кампанія» учасники у групах створюють макет соціальної акції для популяризації державної мови. Вправа «Сценарії впливу» дає змогу моделювати поведінку молоді у відповідь на різні комунікаційні стратегії, формуючи навички аналізу ефективності. Вправа «Мовна лабораторія» заохочує експериментувати з формами навчання та мотивації, розробляючи практичні вправи для молоді. «Рольові вправи» імітують взаємодію соціального працівника з різними групами молоді, що допомагає відпрацювати методи впливу та мотивації.

Заняття 6. Цифровий простір як мовна платформа

Метою заняття є навчити соціальних працівників ефективно застосовувати цифрові ресурси, соціальні мережі та онлайн-платформи для стимулювання мовної активності молоді та формування навичок практичного використання державної мови. Ігри та вправи охоплюють «Онлайн-челендж», де учасники створюють концепцію інтерактивного конкурсу у соцмережах для популяризації державної мови. Вправа «Цифровий квест» дає змогу відпрацювати навички розробки інтерактивних завдань для молоді, спрямованих на активне використання мови. Вправа «Медіа-аналітика» заохочує учасників аналізувати ефективність різних цифрових стратегій та контенту. «Соціальна гра» стимулює моделювання комунікаційних ситуацій у мережі, розвиваючи навички управління мовною активністю. «Креативна майстерня» допомагає виробляти нестандартні підходи до створення цифрових матеріалів українською мовою.

Заняття 7. Мова і культурне дозвілля

Метою заняття є навчити соціальних працівників організовувати культурні заходи та мистецькі проєкти українською мовою, що сприяють підвищенню мовної компетентності молоді та формуванню позитивного ставлення до державної мови. Вправи та ігри охоплюють «Мовний театр», де учасники розігрують сцени українською мовою для розвитку комунікативних навичок та творчого підходу. Вправа «Літературна мозаїка» дає змогу створювати колективні твори, інтегруючи елементи сучасної та класичної літератури. Вправа «Кіно-обговорення» стимулює аналіз фільмів українською мовою, розвиваючи критичне мислення та мовну компетентність. «Мистецький квест» допомагає організувати інтерактивну діяльність у групах, поєднуючи творчість та практичне використання мови. Вправа «Культурний мозковий штурм» дає змогу генерувати ідеї для нових заходів, враховуючи мовні та культурні аспекти.

Заняття 8. Стимулювання мовної активності молоді

Метою заняття є ознайомлення соціальних працівників із системою мотиваційного впливу на молодь для активного використання державної мови та розвитку мовної компетентності. Вправи та ігри охоплюють «Мотиваційний

квест», де учасники розробляють систему премій та грантів для молоді. Вправа «Гейміфікація» дає змогу створювати інтерактивні механізми заохочення, стимулюючи активність у групах. Вправа «Публічне визнання» моделює ситуації нагородження та відзначення досягнень, розвиваючи навички організації заходів. «Рольові вправи» імітують взаємодію соціального працівника з молоддю у процесі мотивації. «Стратегічна гра» стимулює вироблення комплексних підходів до стимулювання мовної активності та оцінки їх ефективності.

Заняття 9. Мова в міжкультурній взаємодії

Метою є навчити соціальних працівників забезпечувати міжкультурну взаємодію у молодіжному середовищі, підтримуючи державну мову та одночасно поважаючи мовні права меншин. Вправи та ігри охоплюють «Мовний міст», де учасники моделюють комунікацію між представниками різних мовних груп, забезпечуючи баланс інтересів. Вправа «Ситуативні дискусії» стимулює аналіз конфліктних ситуацій і вироблення рішень для гармонійної взаємодії. Вправа «Рольові ігри» дають змогу відпрацювати учасникам навички ведення міжкультурних діалогів. Вправа «Мовний експеримент» передбачає створення сценаріїв інтеграції державної мови у культурні та соціальні заходи. Вправа «Креативна майстерня» допомагає генерувати нові ідеї для міжкультурних проєктів із практичним застосуванням мовної політики.

Заняття 10. Оцінка ефективності мовної політики

Метою є формування у соціальних працівників здатності оцінювати ефективність реалізації мовної політики у молодіжному середовищі та власну готовність до її впровадження. Вправи та ігри охоплюють «Оцінка кейсів», де учасники аналізують практичні результати реалізації мовної політики. Вправа «Майстерня планування» стимулює розробку власних стратегій впровадження мовних ініціатив. Вправа «Рефлексія» дає змогу оцінити особистий рівень компетентності та визначити напрямки для розвитку. «Інтерактивна дискусія» моделює обговорення результатів із колегами та вироблення колективних

рекомендацій. Вправа «Мозковий штурм» сприяє генерації учасниками ідей щодо покращення ефективності заходів і проектів із мовної політики.

Програма підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному доквіллі була впроваджена, охопивши групу соціальних працівників різних напрямів діяльності. Впровадження програми підтвердило її ефективність як інструменту професійного розвитку та створення умов для активної підтримки державної мови у молодіжному середовищі (рис. 3.1).

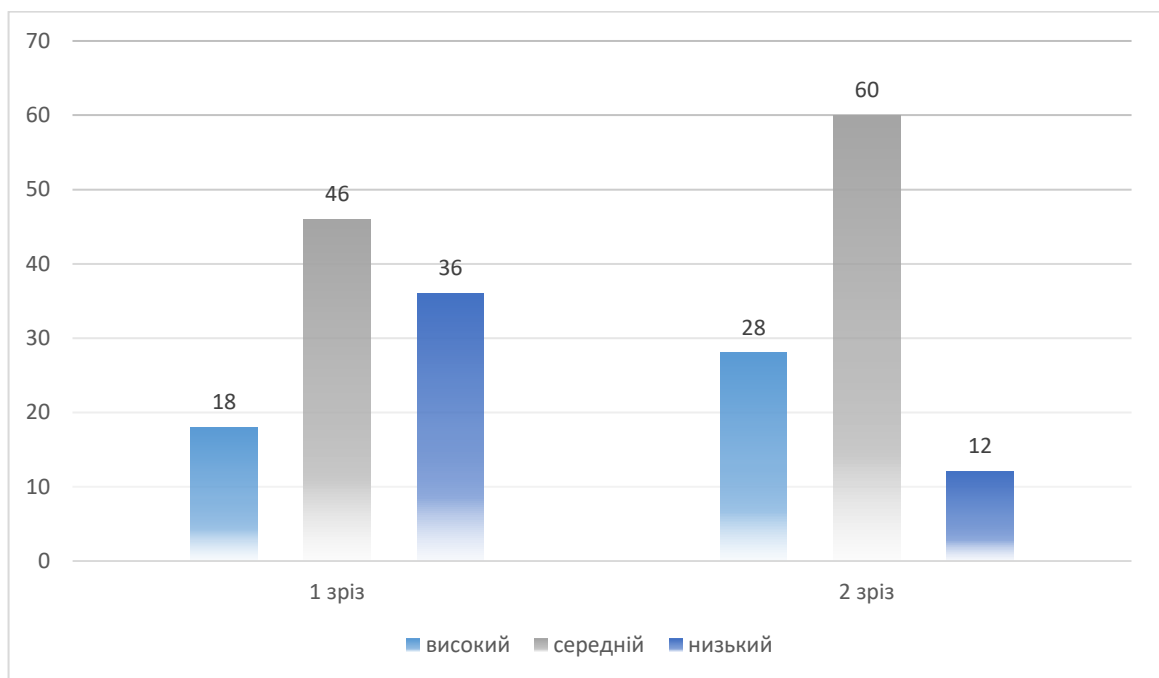

Рис. 3.1. Рівні готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному доквіллі, %

Так, 28% фахівців соціальної сфери з високим рівнем такої готовності (було 18%) демонструють усвідомлення сутності мовної політики, її значення для держави, суспільства і особистісного розвитку молоді. 60% фахівців із середнім рівнем (було 46%) мають базове розуміння сутності мовної політики та її ідеологем, знають основні принципи та цілі її реалізації. 12% фахівців соціальної сфери з низьким рівнем (було 36%) все ще мають обмежене розуміння сутності мовної політики та її ідеологем, часто не усвідомлюють

значення мови як чинника національної ідентичності та консолідації суспільства.

Як бачимо, реалізація програми підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довшілі виявилася ефективною, оскільки вона сприяла значному підвищенню рівня знань, практичних умінь та мотивації учасників щодо застосування державної мови у професійній діяльності. Під час занять фахівці змогли усвідомити сутність, принципи та ідеологеми мовної політики, оцінити власну компетентність і виробити навички ефективного використання методів популяризації мови серед молоді.

3.2. Рекомендації фахівцям соціальної сфери щодо підвищення готовності до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довшілі

Досвід соціально-педагогічної діяльності свідчить про те, що ефективна реалізація мовної політики потребує не лише наявності базових знань і умінь, а й постійного підвищення професійної готовності, розвитку мотиваційних і ціннісних установок, а також опанування сучасних методів роботи з молодіжним середовищем. У цьому контексті виникає потреба обгрунтованих рекомендацій для фахівців соціальної сфери, які б спрямовували їх діяльність на формування мовної культури, соціальної відповідальності та усвідомленого ставлення молоді до державної мовної політики. Такі рекомендації сприятимуть підвищенню ефективності професійної діяльності фахівців, розвитку молодіжного потенціалу та забезпеченню сталого соціально-культурного розвитку суспільства.

Наведемо перелік рекомендацій для фахівців соціальної сфери щодо підвищення готовності до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довшілі.

1. Поглиблене вивчення сутності мовної політики. Фахівцям соціальної сфери слід систематично оновлювати свої знання щодо концептуальних основ

державної мовної політики, її функцій і завдань у різних сферах суспільного життя, особливо в молодіжному середовищі. Необхідно опрацьовувати сучасні нормативні документи, дослідження та методичні матеріали, які висвітлюють роль державної мови як чинника національної ідентичності. Додатково варто проводити внутрішні обговорення і семінари для обміну досвідом та уточнення професійних підходів до реалізації мовної політики. Це допомагає розвивати аналітичне мислення і критичне оцінювання ефективності власних дій.

2. Усвідомлення ідеологем мовної політики Соціальним працівникам важливо поглиблено розуміти ідеологеми державної мовної політики, зокрема «мова – код нації», «єдина державна мова» та «мовна стійкість». Необхідно усвідомлювати, що ці концепти визначають культурно-історичну ідентичність та є інструментами консолідації суспільства, формування у молоді національної самосвідомості та забезпечення безпеки держави. Практична готовність до реалізації мовної політики потребує здатності фахівця пояснювати ідеологеми молоді зрозуміло та переконливо. Крім того, важливо поєднувати знання з реальними прикладами та соціальними кейсами, щоб учасники могли побачити практичне значення цих ідеологем.

3. Знання принципів мовної політики. Фахівцям необхідно чітко розуміти принципи державної мовної політики, зокрема баланс між монолінгвальним підходом і правами мовних меншин, принцип доступності мови та принцип її інтеграції в різні сфери життя. Важливо, щоб соціальні працівники могли коректно застосовувати ці принципи при організації молодіжних заходів і навчальних проєктів. Регулярні тренінги та практичні кейси допомагають відпрацювати ситуації, у яких потрібно враховувати одночасно різні мовні та культурні потреби. Усвідомлення принципів дає змогу запобігати конфліктам і сприяє формуванню позитивного мовного клімату серед молоді. Водночас фахівці повинні мати навички адаптації принципів до конкретного контексту, включаючи локальні особливості мовного середовища.

4. Формування практичних умінь і навичок. Соціальним працівникам слід розвивати конкретні практичні уміння щодо організації мовних заходів, включаючи проведення тренінгів, інтерактивних вправ, рольових ігор, а також

культурних подій. Це дає змогу застосовувати знання про ідеологеми і принципи мовної політики у реальному середовищі молодіжного кола. Регулярна практика допомагає вдосконалювати комунікативні навички, спрямовані на активізацію використання державної мови серед молоді. Важливо також формувати навички роботи з різними віковими та соціокультурними групами, щоб враховувати особливості сприйняття мови і мотивації молоді. Практичні вправи та рольові ігри стимулюють критичне мислення і здатність до швидкої адаптації.

5. Використання цифрових ресурсів. Фахівці повинні вміти ефективно застосовувати цифрові платформи та соціальні мережі для популяризації державної мови серед молоді, що охоплює створення онлайн-тренінгів, відео-уроків, інтерактивних ігор і проєктів, що стимулюють її мовну активність. Важливо забезпечити, щоб контент був доступним, цікавим і відповідним до вікових та психологічних особливостей молодіжної аудиторії. Використання цифрових ресурсів також дає змогу інтегрувати мовну політику у повсякденне спілкування молоді та розширює межі традиційного навчального процесу. Фахівці повинні володіти й навичками модерування онлайн-платформ та оцінки ефективності електронних заходів.

6. Організація культурних і освітніх заходів. Соціальні працівники повинні навчитися інтегрувати державну мову у культурні та освітні події, включаючи театральні постановки, кінопокази, літературні читання та мистецькі фестивалі. Це дає змогу формувати у молоді позитивне ставлення до державної мови та її престижу. Важливо, щоб заходи були інтерактивними, стимулювали активну участь та включали елементи співпраці між учасниками, що сприяє розвитку комунікації, критичного мислення та соціальної відповідальності.

7. Розвиток мотивації молоді. Фахівці мають освоїти методи стимулювання мовної активності, включаючи систему премій, грантів та публічного визнання. Важливо, щоб заходи були прозорими, справедливими та відповідали інтересам молоді. Мотивація повинна поєднувати внутрішні та зовнішні стимули, що сприяє формуванню стійкого бажання використовувати

державну мову. Практика застосування мотиваційних стратегій дає змогу фахівцям оцінювати ефективність своїх дій та коригувати їх відповідно до потреб аудиторії. Такий підхід стимулює активну участь і формує позитивний психокультурний клімат.

8. Підтримка міжкультурної взаємодії. Соціальні працівники мають навчитися організовувати мовні заходи, які враховують культурні особливості різних мовних груп, не порушуючи державного статусу мови. Це охоплює формування поваги до мовних меншин, одночасно підтримуючи ідентичність державної мови. Практична робота передбачає інтерактивні дискусії, рольові ігри та колективні проєкти, які демонструють цінність мовного різноманіття.

9. Оцінка ефективності власної діяльності. Фахівці повинні навчитися систематично оцінювати результати реалізації мовної політики, зокрема рівень мовної компетентності молоді, ефективність проведених заходів. Використання зворотного зв'язку, аналіз статистичних даних та самостійна рефлексія дає змогу коригувати методики і підходи. Вказане формує у працівників навички самоконтролю та підвищує якість реалізації політики на практиці.

10. Комплексне планування мовної діяльності. Фахівцям необхідно навчитися інтегрувати знання про ідеологеми, принципи, методи та ресурси у системну роботу з молоддю, що передбачає складання детальних планів, розподіл завдань, використання різних форм діяльності та постійний аналіз результатів. Планування дає змогу оптимально використовувати наявні ресурси та підвищує ефективність усіх заходів.

11. Використання інтерактивних методик навчання. Соціальні працівники повинні застосовувати рольові ігри, дискусії, моделювання ситуацій і мозкові штурми для формування практичних мовних навичок у молоді. Це дає змогу активізувати когнітивну діяльність, сприяє розвитку аналітичного мислення і критичної оцінки мовних дій. Інтерактивні методики стимулюють зацікавленість учасників та забезпечують засвоєння принципів і ідеологем мовної політики.

12. Створення мережі професійної підтримки. Фахівцям слід об'єднатися у професійні групи для обміну досвідом, спільного розроблення методичних

матеріалів і взаємного навчання. Такі мережі дають змогу обговорювати складні ситуації, покращувати практичні навички і впроваджувати інноваційні підходи, а підтримка колег сприяє підвищенню мотивації і професійного зростання.

13. Систематичне підвищення кваліфікації. Соціальні працівники повинні брати участь у семінарах, вебінарах і курсах підвищення кваліфікації, спрямованих на мовну політику і роботу з молоддю. Це дає змогу оновлювати знання, освоювати нові методики та розширювати практичні уміння фахівців. Систематична освіта забезпечує відповідність їхніх професійних компетенцій сучасним вимогам і викликам.

14. Формування рефлексивних навичок. Важливо, щоб фахівці вчилися аналізувати власну діяльність, оцінювати ефективність використаних методів і приймати рішення щодо корекції стратегій. Рефлексія сприяє підвищенню самосвідомості та відповідальності у реалізації мовної політики. Це дає змогу удосконалювати підходи та підвищувати якість взаємодії з молоддю.

15. Підтримка позитивного психокультурного клімату. Зокрема, соціальні працівники мають створювати середовище, у якому державна мова сприймається як престижна, корисна та цікава, а молодь відчуває мотивацію до її активного використання, що передбачає проведення культурних заходів, інтерактивних проєктів і комунікаційних тренінгів, які стимулюють зацікавленість та активність. Формування такого клімату забезпечує сталість і ефективність реалізації мовної політики у молодіжному докільлі.

Отже, рекомендації фахівцям соціальної сфери із підвищення готовності до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному докільлі мають комплексний і практично орієнтований характер, поєднуючи розвиток професійних знань, формування ціннісно-мотиваційних установок та удосконалення методичних умінь роботи з молоддю. Їх впровадження дає змогу підвищити ефективність соціально-педагогічного супроводу, забезпечити усвідомлене сприйняття молоддю державної мовної політики, зміцнити мовну ідентичність та громадянську свідомість, а також створює передумови для системного застосування ідеологем і принципів мовної політики.

Висновок до розділу 3

1. Реалізація програми підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіклі виявилася ефективною, оскільки вона сприяла значному підвищенню рівня знань, практичних умінь та мотивації учасників щодо застосування державної мови у професійній діяльності. Під час занять фахівці змогли усвідомити сутність, принципи та ідеологеми мовної політики, оцінити власну компетентність і виробити навички ефективного використання методів популяризації мови серед сучасної молоді.

2. Рекомендації фахівцям соціальної сфери із підвищення готовності до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіклі мають комплексний і практично орієнтований характер, поєднуючи розвиток професійних знань, формування ціннісно-мотиваційних установок та удосконалення методичних умінь роботи з молоддю. Їх впровадження дає змогу підвищити ефективність соціально-педагогічного супроводу й забезпечити усвідомлене сприйняття молоддю державної мовної політики.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування сутності ідеологем і принципів мовної політики в Україні та експериментально досліджено рівень готовності фахівців соціальної сфери до їх реалізації в молодіжному довіклі, що дало можливість сформулювати такі висновки.

1. Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття, сутності та значення мовної політики, її ідеологем і принципів. Мовну політику визначено як цілісну систему державних, соціальних заходів, стратегій і норм, спрямованих на визначення статусу мов, забезпечення їх функціонування та розвитку, підтримку мовної різноманітності і захист мовних прав громадян; вона поєднує правові, освітні, соціально-педагогічні та психологічні механізми, що впливають на формування мовної поведінки, комунікативної компетентності та ціннісних орієнтацій населення. Аналіз наукових джерел показав, що мовна політика не обмежується лише нормативними актами та правовими вимогами, а охоплює також психологічні, соціальні та освітні механізми формування мовної поведінки, мовної ідентичності та патріотичних цінностей населення. Виявлено, що ідеологеми визначають стратегічні орієнтири мовної політики, відображаючи як прагнення до консолідації суспільства та утвердження державної мови, так і необхідність захисту мовних прав меншин, а принципи виконують регулятивну роль, забезпечуючи системність її реалізації, інтеграцію законодавчих, освітніх та культурних заходів та стимулюючи активне використання мови громадянами.

2. Визначено основні чинники та умови ефективної реалізації ідеологем і принципів мовної політики в молодіжному довіклі, серед яких – політична та правова підтримка, що створює нормативну базу для функціонування державної мови; соціальні кампанії та просвітницькі проєкти, які сприяють формуванню у молоді мовної свідомості та зацікавленості до її використання. Значну роль відіграють сім'я, соціальне оточення, медіа та цифрові ресурси, які формують практичну мовну поведінку, а культурне дозвілля та сучасні навчальні матеріали забезпечують глибше занурення у мовне середовище.

Доведено, що належне мотивування та розвиток міжкультурної взаємодії стимулюють активне використання мови, водночас підкреслюючи її цінність у соціальному та особистісному вимірах, а формування психокультурного клімату та високого рівня мовної компетентності молоді створює належне підґрунтя для формування стійкої мовної практики, забезпечуючи реалізацію державних ідеологем та принципів у повсякденному житті та розвитку суспільства загалом.

3. Досліджено рівень готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні серед молоді. Виявлено, що 18% фахівців з високим рівнем такої готовності демонструють усвідомлення сутності мовної політики, її значення для держави, суспільства і особистісного розвитку молоді, добре орієнтуються у основних ідеологемах, принципах та ціннісних аспектах мовної політики. 46% фахівців із середнім рівнем мають базове розуміння сутності мовної політики та її ідеологем, знають основні принципи та цілі її реалізації, проте їх діяльність зазвичай охоплює лише окремі аспекти мовної політики. 36% фахівців з низьким рівнем мають обмежене розуміння сутності мовної політики та її ідеологем, часто не усвідомлюють значення державної мови як чинника національної ідентичності та консолідації соціуму. Виявлені проблемні аспекти, зокрема недостатній рівень знань про сутність і функції мовної політики держави, обмежене усвідомлення ідеологем, принципів, низький рівень практичних умінь, недостатнє формування психокультурного клімату, обмежений доступ до ресурсів та відсутність системного методичного підходу, свідчать про потребу у комплексних заходах щодо підвищення компетентності та мотивації фахівців соціальної сфери. Показано, що для забезпечення ефективного впровадження мовної політики у молодіжному середовищі необхідно розробити системні програми професійного розвитку, стимулювати активну участь у культурних, освітніх і соціальних проектах.

4. Розроблено й апробовано програму підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем і принципів мовної політики в Україні у молодіжному доквілі. Розроблена програма є комплексним інструментом,

який поєднує теоретичне наповнення, практичні заняття, ігри та вправи для розвитку знань, умінь і навичок фахівців, спрямована на формування у них розуміння сутності, ідеологем та принципів мовної політики, а також на відпрацювання методів популяризації державної мови, стимулювання мовної активності молоді, використання цифрових платформ і культурного середовища. Заняття сприяли розвитку компетентності фахівців у міжкультурній взаємодії, формуванні позитивного психокультурного клімату та оцінці ефективності реалізації мовної політики. Реалізація програми підвищення готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіклі виявилася ефективною, оскільки вона сприяла значному підвищенню рівня знань, практичних умінь та мотивації учасників щодо застосування державної мови у професійній діяльності. Так, виявлено 28% фахівців з високим рівнем готовності (було 18%), 60% фахівців із середнім рівнем (було 46%), 12% фахівців з низьким (було 36%). Доведено, що реалізація запропонованої програми створює належні умови для підвищення професійної спроможності соціальних працівників, стимулює активну участь сучасної молоді у розвитку державної мови та забезпечує практичне впровадження державних стратегій мовної політики у молодіжному довіклі.

Розроблені рекомендації фахівцям соціальної сфери із підвищення готовності до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довіклі мають комплексний і практично орієнтований характер, поєднуючи розвиток професійних знань, формування ціннісно-мотиваційних установок, удосконалення умінь роботи з молоддю. Їх впровадження дає змогу підвищити ефективність соціально-педагогічного супроводу, забезпечити усвідомлене сприйняття молоддю державної мовної політики, зміцнити мовну ідентичність та громадянську свідомість, а також створює передумови для системного застосування ідеологем і принципів мовної політики.

Перспективами подальшого дослідження можна визначити обґрунтування рівня готовності фахівців соціальної сфери до їх реалізації в молодіжному довіклі закладу загальної середньої освіти, у порівняльному аспекті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. Європейська мовна хартія на тлі нових геополітичних реалій. *Мовознавство*. 2025. № 4. С. 3-18.
2. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: монографія. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
3. Андрусів С. Страх перед мовою як психоконплекс сучасного українця. *Сучасність*. 1995. №7-8. С. 147-152.
4. Антонюк З. Про чистоту і простоту. *Сучасність*. 1996. №5. С. 52-65.
5. Балтачєєва Н.А. Теорія та практика формування і реалізації соціальної політики в Україні : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2014. 433 с.
6. Барабаш В. В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики. *Український соціум*. 2014. № 1 (3). С. 119-130.
7. Бестерс-Дільгер Ю. Сильні та слабкі сторони Європейської хартії регіональних або міноритарних мов: західноєвропейський досвід. *Мовознавство*. 2010. №1. С. 94-99.
8. Білоус М., Сербенська О. Екологія українського слова: практичний словник-довідник. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 254 с.
9. Болтівець С., Галушко О. Ювенологія : культура розуміння молодіжного творення себе в суспільному дискурсі: монографія. Київ : Кондор, 2021. 136 с.
10. Брицин В. М. Мовна політика. *Українська мова. Енциклопедія* / ред. кол. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. Київ, 2007. С. 375-378.
11. Василенко В. Геополітичний та національний вимір мовної ситуації в Україні. *Мовні права в сучасному світі*. Ужгород, 2013. С. 46-57.
12. Васютинський В. Самовизначення мовних спільнот в сучасній Україні: між ідеологією і мораллю. *Український центр політичного менеджменту*. 2019. №2. С. 12-19.

13. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т. Вплив війни на молодь в Україні.
URL : https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Soc_doslidjenja/Vpliv%20війни%20на%20молодь%20в%20Україні.2023.pdf.
14. Гірняк А.Н., Гірняк Г.С. Діалогічна взаємодія учасників освітнього процесу, як передумова та гарантія його ефективності. *Guarantees and protection of fundamental human rights as the integral element of integration of Ukraine on the EU : monografia zbiorowa*. Polska : Wydział Prawa i Administracji UWM w Olsztynie, 2019. P. 105-117.
- 14а. Гірняк А.Н., Біскуп В.С. «Проста мова» як соціально-психологічний ресурс інклюзії. *Габітус*. 2023. № 52. С. 61-65.
15. Головатий М. Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану. *Український соціум*. 2005. № 1. С. 54-62.
16. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні : соціально-правове дослідження : монографія. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
17. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за ред. І. Д. Звереві. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2013. 150 с.
18. Єрмоленко С.Я. Мова і українознавчий світогляд. Київ: Світогляд, 2007. 284 с.
19. Жабінець Н.В. Політичні цінності та їх втілення у процесі демократизації українського суспільства : дис. канд. політ. наук. Київ, 2016. 282 с.
20. Загнітко А.П. Гібридна війна і гібридне мовне законодавство – мовна агресія: віртуальна реальність (минуле і сучасне). *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ*. Київ, 2019. С. 141-159.
21. Здоровило Т. «Не торгуйте мовою»: активісти збентежені неефективною діяльністю влади. *Україна молода*. 2025. 12 листопада. URL : <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/192190/>
22. Карпіловська Є. А. Тенденції розвитку сучасного українського лексикону: чинники стабілізації інновацій. *Українська мова*. 2007. №4. С. 3-15.

- 23.Коваль Г. Розвиток державної молодіжної політики : теорія, методологія, механізми реалізації: монограф. Миколаїв : ЧДУ ім. П.Могили, 2013. 432 с.
- 24.Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. URL: <https://surl.li/clinph>.
- 25.Король В., Любовець Г. Мовна політика і комунікаційно-контентна безпека в умовах глобального гібридного тероризму. Український полігон. *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ*. Київ, 2019. С. 344-350.
- 26.Коростильова А. Множинність концепцій щодо визначення поняття «молодь» та її граничних вікових меж. *Гілея*. 2014. № 87. С. 418-420.
- 27.Котловий С. А. Соціальна робота з молоддю : зміст і методи. *Актуальні проблеми соціальної сфери*. 2020. № 10. С. 37-38.
- 28.Кресіна І. О., Явір В. А. Проблема імплементації норм міжнародного права у національне законодавство про мови. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ, 2008. С. 190-204.
- 29.Кулик В. В. Закордонний досвід розв'язання мовних проблем та можливість застосування його в Україні. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ, 2008. С. 299-334.
- 30.Купновицька У. Українізація під загрозою: чому молодь обирає російську мову. *Focus.ua*. 2024. 20 грудня. URL : <https://focus.ua/uk/eksklyuzivny/684825-upovilnennya-ukrainizaciji-chomumolod-ne-govorit-derzhavnoyu-novini-ukrajini>
- 31.Липчанський М. В Україні російську та білоруську виключать з переліку мов «під захистом». *Korrespondent.net: вебсайт*. 2024. 24 грудня. URL : <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4742835-v-ukrainirosiisku-ta-bilorusku-vykluschat-z-pereliku-mov-pid-zakhystom>
- 32.Лиса А. Мовний омбудсман заявив про уповільнення українізації. *Korrespondent.net*. 2024. 19 грудня. URL : <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4741519-movnyi-ombudsman-zaiavyv-proupovilnennia-ukrainizatsii>.

- 33.Малюга Н. Мова. Етнос. Ментальність. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2002. Вип. 14. С. 471-479.
- 34.Малюга Н. Суспільні мовні процеси в ретроспекції через призму української літератури. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*.2009. Вип. 3. С. 93-101.
- 35.Мартиненко В. В. Громадянське суспільство : від політичних спекуляцій та ідеологічного туману до соціального знання і свідомого вибору. Київ : Академія, 2018. 282 с.
- 36.Марусик Т. Здобутки і втрати мовної політики в умовах прямої воєнної агресії та гібридної війни. *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ*. Київ, 2019. С. 175-188.
- 37.Марусик Т. Тримай кордони української мови: чи скаже Зеленський, що був частиною «руського міра». *Україна молода*. 2024. 25 грудня. URL : <https://umoloda.kyiv.ua/number/3939/180/187180/>
- 38.Марусик Т. Українська – мова сильних. Названі найкращі ініціативи на підтримку державної мови. *Україна молода*. 2025. 4 листопада. URL : <https://umoloda.kyiv.ua/number/3984/2006/192028/>
- 39.Масенко Л.Т. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. Київ: Академія, 2004. 254 с.
- 40.Мацюк Г. Глосарій Європейської комісії як термінологічний довідник про розширення та політику східного партнерства Європейського Союзу. *Мовознавство*. 2025. № 5. С. 3-15.
- 41.Мацюк Г.П. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики. Львів, 2009. 256 с.
- 42.Медведев О. Мовний баланс України. *Сучасність*. 2007. №9. С. 69-89.
- 43.Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика / відп. ред. Б. М. Ажнюк. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2024. 614 с.
- 44.Молодіжна політика в Україні : навчальний посібник / П. В. Горінов, Р. Г. Драпушко, Н. А. Драпушко та ін. / за ред. В. П. Андрущенка. Київ : УДУ ім. Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.

45. Молодь та молодіжна політика в Україні : соціально-демографічні аспекти / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. 248 с.
46. МОН: Молодь дедалі краще володіє українською, але рідше користується нею в побуті. *Читомо*. 2025. URL : <https://chytomo.com/mon-molod-dedali-krashche-volodiieukrainskoiu-ale-ridshe-korystuietsia-neiu-v-pobuti/>
47. Моніторинг і оцінка результативності та ефективності політики у молодіжній сфері : кол. монографія / І.В. Пеша, В.С. Коляда, Н.В. Тілікіна та ін. Київ : Інститут молоді, 2023. 308 с.
48. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства. Київ: Слово, 1994. 284 с.
49. Пилипенко М. Ситуація з використанням української в київських школах гірше, ніж в цілому по Україні. *Детектор медіа*. 2025. 9 листопада. URL : <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/38610/2025-1109-sytuatsiya-z-vykorystanniam-ukrainskoi-v-kyivskykh-shkolakh-girshe-nizh-vtsilomu-po-ukraini/>
50. Півторак Г. П. Питання мови в протистояннях релігійних конфесій в Україні. *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ*. Київ, 2019. С. 132-139.
51. Півторак Г. Походження українського народу та української мови. Вісник НАН України. 1996. №9–10. С. 16-21.
52. Плохій С. Російсько-українська війна : повернення історії. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2023. 284 с.
53. Показники розвитку громадянського суспільства в Україні : посібник / О. Ю. Вінніков, А. О. Красносільська, М. В. Лациба ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Київ : Україна, 2022. 80 с.
54. Пономаренко В. П. «Загальна декларація мовних прав» і права мовних меншин. *Мовні права в сучасному світі*. Ужгород, 2013. С. 86-94.

55. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19Text>.
56. Про молодь : Закон України від 10.12.2015 р. № 3621. URL : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH2SL00A.html.
57. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021Text>.
58. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>.
59. Ревко А. М., Чех О. О. Соціально-економічні проблеми молоді в умовах трансформаційних змін. *Проблеми соціальної роботи : філософія, психологія, соціологія*. Чернігів : ЧНТУ, 2016. № 2 (8). С. 143-151.
60. Русанівський В. М. Споріднена і віддалена двомовність як об'єкт сучасної лінгвістики. *Мовознавство*. 2007. №1. С. 3-5.
61. Савельчук І.Б. Соціальні очікування молоді : від теоретичного осмислення до практичного застосування у воєнний та післявоєнний період. *Social Work and Education*, 2022. Vol. 9. №1. Pp. 113-121.
62. Садова У.Я. Соціальна політика в Україні : регіональні дослідження і перспективи розвитку : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2015. 408 с.
63. Селігей П. Рідкісні та унікальні явища в мовах світу: чому вони цікаві не тільки типологам? *Мовознавство*. 2025. № 4. С. 19-49.
64. Семигіна Т. В. Словник із соціальної політики. Київ : Києво-Могилянська академія, 2015. 253 с.
65. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі : монографія. Київ : Пульсари, 2013. 252 с.
66. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
67. Сіленко А. Соціальна держава : територія змін : монографія. Одеса : Вид. дім УДАС ім. О С. Попова, 2020. 280 с.

- 68.Скуратівська Я. «Тільки без образ»: як варто мовою об'єднувати, а не ранити. *Укрінформ*. 2025. 11 листопада. URL : <https://ukrinform.ua/rubric-culture/4057501-tilki-bez-obraz-ak-vartomovou-obednuvati-a-ne-raniti.html>
- 69.Соколова С. Право на екологію мови як одне з мовних прав. *Мовні права в сучасному світі*. Ужгород, 2013. С. 163-175.
- 70.Соціальна політика в Україні : реалії та перспективи оновлення : монографія / за ред. В.Г. Никифоренка. Одеса : ОНЕУ, 2021. 363 с.
- 71.Соціальна робота в умовах сучасних викликів : досвід і перспективи розвитку : колективна монографія / за ред. Ю. В. Палагнюк, О. Л. Файчук. Миколаїв : Ємельянов Т. В., 2022. 511 с.
- 72.Тараненко О. О. Державна мовна політика і контроль за станом літературної мови: досвід постсоціалістичних країн. *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ*. Київ, 2019. С. 50-96.
- 73.Ткаченко О.Б. Українська мова і мовне життя світу. Київ: Спалах, 2004. 120 с.
- 74.Туленков М.В. Соціальна політика в Україні : навч.-метод. посіб. Київ : ПК ДСЗУ, 2020. 135 с.
- 75.Українська політична нація : генеза, стан, перспективи / за ред. В.С. Крисаченка. Київ : НІСД, 2013. 632 с.
- 76.Фаріон І. До проблеми явища англоварваризації української мови. *Мовознавство*. 2025. № 5. С. 36-44.
- 77.Фішман Дж. Не кидайте свою мову напризволяще. Київ: Слово, 2009. 136 с.
- 77а. Фурман А.В., Гірняк А.Н. Міжособистісні стосунки соціального працівника з клієнтом і бар'єри діалогічної взаємодії. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 15-16 берез. 2018 р. Київ, 2018. С. 222–226.
- 78.Фурман А.В., Гірняк А.Н. Психологічне змістовлення взаємообміну у контексті соціальної взаємодії. *Україна в умовах реформування правової*

системи: сучасні реалії та міжнародний досвід : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 20-21 квіт. 2018 р. Тернопіль : Економічна думка, 2018. С. 333-336.

- 79.Хоменко О. Російсько-українська війна як каталізатор деколонізації українців: історико-освітній вимір та ПСО. *Проблеми гуманітар. наук : зб. наук. пр. ДДПУ ім. І. Франка. Серія : Історія. 2025. Вип. 18. С. 171-181.*
- 80.Шевченко Л. Конституційна норма в суспільній дискусії щодо мовних прав в Україні. *Мовні права в сучасному світі. Ужгород, 2013. С. 58-63.*
- 81.Шишкін В. І. Національна мова у державотворенні. *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ. Київ, 2019. С. 6-14.*
- 82.Шумарова Н. Мовні права особистості: до визначення поняття. *Мовні права в сучасному світі. Ужгород, 2013. С. 72-78.*
- 83.Якісні дослідження в соціологічних практиках : навч. посіб. / за ред. Н. Костенко, Л. Скокової. Київ : Інститут соціології НАНУ, 2019. 400 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для діагностики готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі

Інструкція. Анкета для діагностики готовності фахівців соціальної сфери до реалізації ідеологем та принципів мовної політики в Україні у молодіжному довкіллі спрямована на виявлення рівня ваших знань, розуміння та практичних умінь у цій сфері. Питання анкети стосуються сутності державної мовної політики, її ідеологем і принципів, а також форм, методів і засобів їх реалізації у професійній діяльності соціального працівника в роботі з молоддю.

Просимо уважно прочитати кожне запитання та всі запропоновані варіанти відповідей, після чого обрати один варіант, який, на вашу думку, є найбільш правильним і відповідає чинним науковим уявленням та нормативним підходам до мовної політики. Під час заповнення анкети важливо орієнтуватися не на бажані або соціально схвалювані відповіді, а на власне розуміння проблематики та фактичний досвід роботи. Усі відповіді є анонімними та будуть використані виключно в узагальненому вигляді з науково-дослідною метою.

Анкета не має обмеження у часі виконання, проте рекомендується працювати зосереджено та відповідати послідовно на всі запитання без пропусків. Відповідайте на всі запитання, обираючи одну правильну відповідь серед запропонованих варіантів.

1. Що є головною метою мовної політики держави?
 - a) Забезпечення мовної свободи всіх громадян
 - b) Підтримка і регулювання функціонування державної мови
 - c) Впровадження однієї мови у всіх сферах без врахування меншин
 - d) Заміна іноземних мов державними
2. Який аспект НЕ відноситься до функцій мовної політики?
 - a) Культурно-освітня
 - b) Соціально-політична
 - c) Економічна стимуляція бізнесу
 - d) Мовна інтеграція населення
3. Що з наведеного є складовою мовної політики?
 - a) Закони та нормативні акти
 - b) Мовні звички окремих сімей
 - c) Виключно наукові дослідження мов
 - d) Іноземна література
4. Визначте головну ціль мовної політики у молодіжному довкіллі:
 - a) Забезпечення доступу до іноземних мов

- мові
- b) Формування практичної та ціннісної компетентності в державній мові
 - c) Виключення мовних меншин із комунікацій
 - d) Поширення професійної термінології
5. Який із термінів найточніше відображає сутність мовної політики?
- a) Комплекс державних заходів щодо регулювання мовного середовища
 - b) Приватні ініціативи окремих установ
 - c) Соціальні медіа та публічні кампанії
 - d) Виключно наукове вивчення мов
6. Основним критерієм ефективності мовної політики є:
- a) Кількість законів про мову
 - b) Рівень мовної компетентності та практичного використання державної мови в суспільстві
 - c) Наявність мовних курсів у школі
 - d) Використання державної мови лише у публічних документах
7. Яка ідеологема мовної політики акцентує на державній мові як чиннику національної безпеки?
- a) Мова-ресурс
 - b) Мова-ідентичність
 - c) Мова-об'єднувач
 - d) Мовна стійкість
8. «Єдина державна мова» – це приклад:
- a) Принципу мовного розмаїття
 - b) Ідеологеми мовної політики
 - c) Освітнього стандарту
 - d) Соціальної ініціативи
9. Принцип, який передбачає одночасне забезпечення прав мовних меншин і підтримку державної мови, називається:
- a) Монолінгвальний
 - b) Ліберальний
 - c) Комплексний
 - d) Консервативний
10. Основною метою принципу «деколонізація мови» є:
- a) Виключення іноземних слів
 - b) Відновлення та зміцнення державної мови після періодів зовнішнього впливу
 - c) Поширення діалектів
 - d) Обмеження освітніх програм
11. Ідеологема «Мова – код нації» підкреслює:
- a) Практичну цінність мови для професійної діяльності
 - b) Культурно-історичне значення мови для формування національної ідентичності
 - c) Вплив мовних медіа на молодь
 - d) Використання мови в бізнесі
12. Принцип доступності державної мови реалізується через:

- a) Закриті урядові установи
 б) Підручники, курси, інтерактивні ресурси та культурні ініціативи для молоді
 в) Вимогу вживати мову лише у документах
 г) Обмеження доступу до мовних курсів
13. Який метод є найефективнішим для популяризації державної мови серед молоді?
 а) Примусове мовне виховання
 б) Соціальні кампанії, тренінги та інтерактивні заходи
 в) Обмеження доступу до іноземних мов
 г) Використання лише теоретичних лекцій
14. Вплив сім'ї та соціального оточення реалізується через:
 а) Виключно уроки у школі
 б) Використання державної мови у повсякденному спілкуванні, у сім'ї та серед друзів
 в) Вимогу до учнів писати тільки українською
 г) Публічні мовні накази
15. Які ресурси сприяють активному використанню державної мови у молодіжному довіллі?
 а) Соціальні мережі, мобільні додатки, інтерактивні платформи
 б) Внутрішні навчальні документи установ
 в) Друковані книги іноземними мовами
 г) Архівні документи
16. Участь молоді у культурних заходах українською мовою сприяє:
 а) Підвищенню мовної компетентності та формуванню позитивного ставлення до мови
 б) Виключенню мовних меншин із заходів
 в) Поширенню іноземної культури
 г) Тільки розважальному відпочинку
17. Публічне визнання досягнень молоді у використанні державної мови є прикладом:
 а) Мотиваційного стимулювання
 б) Примусу
 в) Методичного контролю
 г) Теоретичного навчання
18. Міжкультурна взаємодія у роботі соціального працівника передбачає:
 а) Виключно використання державної мови
 б) Розвиток поваги до мовних меншин і водночас підтримку державної мови
 в) Заборону мовних меншин у молодіжних заходах
 г) Використання іноземних мов у повсякденному спілкуванні
19. Як соціальний працівник може стимулювати мовну активність молоді?
 а) Організацією конкурсів, тренінгів, проєктів та акцій українською мовою
 б) Заборонаю іноземних мов у медіа

- c) Контролем домашніх завдань
 - d) Примусом до відвідування культурних заходів
20. Доступність ресурсів реалізується через:
- a) Надання підручників, інтерактивних платформ і цифрових матеріалів українською мовою
 - b) Виключно лекції у навчальних закладах
 - c) Обмеження участі молоді у культурних проєктах
 - d) Поширення іноземних навчальних матеріалів
21. Психокультурний клімат у молодіжному довіллі сприяє:
- a) Формуванню позитивного ставлення до державної мови та її престижу
 - b) Виключенню мовних меншин
 - c) Обмеженню культурних заходів
 - d) Тільки формальному вивченню правил мови
22. Рівень мовної компетентності молоді визначається:
- a) Освітніми програмами, факультативами та інтеграцією мови у навчальний процес
 - b) Виключно домашнім читанням
 - c) Використанням лише цифрових платформ
 - d) Ігноруванням культурних заходів
23. Соціальні проєкти, спрямовані на мовну політику, мають на меті:
- a) Популяризацію державної мови та формування практичних мовних навичок
 - b) Обмеження іноземної мови
 - c) Лише оцінку знань молоді
 - d) Виключно організацію свят
24. Основне завдання соціального працівника у реалізації мовної політики серед молоді:
- a) Стимулювати активне використання державної мови через освітні, культурні та соціальні заходи
 - b) Примусити до письмового використання мови
 - c) Відсторонюватися від мовної роботи
 - d) Поширювати іноземні матеріали

Дякуємо за відповіді!